

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Första kammaren.

Nr 12.

Måndagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 97, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret;
- nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45;
- nr 170, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1945/46;
- nr 180, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.;
- nr 183, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar;
- nr 186, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret;
- nr 188, angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet;
- nr 189, angående Stockholms luftvärnsregementes förläggning;
- nr 191, angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid musikaliska akademien med musikhögskolan;
- nr 196, med förslag till lantarbetstidslag;
- nr 197, med förslag till butikstängningslag;
- nr 198, angående inrättande av en värnpliktslånefond, m. m.;
- nr 199, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;
- nr 200, angående anslag till byggnadsarbeten vid vissa småskoleseminarier;
- nr 202, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;
- nr 203, angående anslag till tullverket för budgetåret 1945/46;
- nr 206, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;
- nr 207, med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m.;
- nr 208, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse m. m.;
- nr 209, angående avstående av den rätt, kronan eller allmänna arvsfonden äger till andel i viss fastighet;
- nr 210, angående anslag för budgetåret 1945/46 till fria sommarresor för barn m. m.;
- nr 211, angående statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård;
- nr 212, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

- nr 213, med förslag till lag om ändring i 9 § utsökningslagen;
nr 214, angående statsbidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården;
nr 216, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1945/46;
nr 217, angående förordning om upphävande i viss del av förordningen den 31 oktober 1939 (nr 768) med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.;
nr 218, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet, manskapsavlöningsreglementet och folkskolans avlöningsreglemente, m. m.;
nr 219, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;
nr 220, angående reglering av avlönings- och pensioneringsförhållandena för f. d. landskanslisten vid länsstyrelsen i Västerbottens län O. M. Öhman;
nr 221, angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.;
nr 222, angående reglering av nomad- och folkskolinspektörernas expeditionsförhållanden m. m.;
nr 223, angående bidrag till avlöning av landsantikvarier m. m.;
nr 224, angående anslag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola;
nr 225, angående särskilda övergångsförmåner åt långtidsinkallad beredskapspersonal;
nr 226, med förslag till lag om ändring i 7, 10 och 11 kap. vattenlagen;
nr 227, med förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag), m. m.;
nr 228, angående uppförande av ett radiohus i Stockholm;
nr 229, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;
nr 230, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;
nr 231, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;
nr 232, angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
nr 233, angående vissa anslag till socialstyrelsen;
nr 234, med anhållan om riksdagens yttrande angående de av internationella arbetsorganisationens konferens år 1944 vid dess tjugusjätte sammanträde antagna rekommendationerna;
nr 235, angående anslag till landsfiskalerna m. fl.;
nr 236, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 kap. 32, 33 och 34 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.; samt
nr 237, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsnittet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående den statsunderstödda torrlägningsverksamheten.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående dels delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa grupper av befattningshavare, dels och tjänstårsberäkning i pensionshänseende för föreståndarinnan vid akademiska sjukhuset i Uppsala Elsa Amalia Nordström.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 juni 1930 (nr 247) om utrotande av nötbromsen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 132, angående befrielse för Filip Malmqvist i Huskvarna från skyldighet att erlägga viss stämpelavgift.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående belåning i samband med försäljning av vissa av försvarets bostadsanskaffningsnämnd förvaltrade bostadsfastigheter m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 141, angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m.;
 - nr 142, angående anslag till trädgårdsundervisningen;
 - nr 143, angående anslag till bostadsvaneundersökning på landsbygden;
 - nr 144, angående ersättning i vissa fall för hagelskador; samt
 - nr 145, angående anslag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.
-

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående anslag till vattendomstolarna.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående livräntor åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare vid statens järnvägar.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1945/46 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick medgivande att för visst ändamål taga i anspråk förslagsanslaget till Bidrag till provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 152, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick medgivande för Kungl. Maj:t att åt vissa personer bevilja dyrtidskompensation, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 153, angående bidrag för budgetåret 1945/46 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;

nr 154, angående ordnande av civilanställning för avgående fast anställt manskap vid försvaret;

nr 155, angående anslag till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar; samt

nr 156, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, angående grunder för försäljning av kronoegendom m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 158, angående statsbidrag till anläggning av fiskhamn på Saltö i Karlskrona; och

nr 159, angående inköp av tomter för postverkets räkning i Västerås.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 160, med förslag till lag om fortsatt giltighet av arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942 (nr 652), m. m.;

nr 161, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; samt

nr 162, med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 164, angående pension åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 165, angående befrielse för tillförordnade byråsekreteraren hos överståthållarämbetet Nils Gustav Alm från skyldighet att till postverket gälda visst belopp; och

nr 166, angående disponerande av vissa statsverket genom testamente efter f. d. kaptenen J. O. L. von Mentzer tillfallna medel m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 167, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 168, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit; och

nr 171, angående tandvården vid försvaret.

Föredrogos Kungl. Maj:ts proposition nr 172, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 27 juni 1927 (nr 287) angående uppsikt å vissa jordbruk.

Propositionen hänvisades, såvitt angick anslag till jordbrukskommissioner, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 173, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 174, angående befrielse från betalningsskyldigheten för av statsverket förskjuten ersättning vid avlösning av viss frälseränta, m. m.; samt

nr 175, angående höjning av medlemsbidraget till de erkända lokalsjukkasorna, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 176, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 177, angående förvärv av Halmstad—Nässjö järnvägar; och

nr 178, angående förvärv av aktier i Nässjö—Oskarshamns nya järnvägsaktiebolag m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående dels vaktmästaren vid Uppsala universitet A. H. Gelins pensionsförmåner, dels ock pension åt driftledaren vid statens järnvägars biltrafikrörelse V. A. Karlssons efterlevande.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 181, angående anslag till vissa omkostnader för Svenska gengasaktiebolagets verksamhet; och
nr 182, angående ändrad disposition av bergsstatsboställena i Filipstad och Kopparberg.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 184, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 185, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 187, med förslag till förordning om viss skattefrihet för av sjömän uppburen krigsriskärsättning för år 1945.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående anslag till statspolisorganisationen: inköp av motorfordon m. m. för budgetåret 1945/46.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 192, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; samt
nr 193, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 194, angående annexbyggnad till kanslihuset; och
nr 195, angående tillbyggnad av landsstatshuset i Falun m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 201, angående anvisande av medel till stödjande av lin- och hampodlingen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 204, angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Karlskrona;
nr 205, angående tillbyggnad av landsstatshuset i Göteborg; samt
nr 215, angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 304, av herr *Tjällgren* m. fl.,
nr 305, av herr *Andersson, Gustav Emil*, m. fl., samt
nr 306, av herr *Wistrand* m. fl.,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att utfärda bestämmelser om hyresbidrag till ovana skogsarbetare.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5—7, statsutskottets utlåtanden nr 7, 10 och 34—41, bevillningsutskottets betänkande nr 16, bankoutskottets utlåtande nr 12, första lagutskottets utlåtanden nr 9—17, jordbruksutskottets utlåtanden nr 8 och 9 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 97, 163, 170, 180, 183, 186, 188, 189, 191, 196—200, 202, 203, 206—214 och 216—237.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 307, av herr *Petersson, Emil* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för krigsmakten under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglemente); och

nr 308, av friherre *Beck-Friis* och herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.55 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr *Björnsson* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

*Ang. skedd
inskränkning
av vissa mjölk-
transporter.*

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr von Helands interpellation angående skedd inskränkning av vissa mjölktransporter, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr von Heland har till mig ställt följande fråga:

Ämnar regeringen föranstalta, att de inskränkningar för mjölkbillinjerna, som vidtagits under denna vinter, åter slopas, eller om så ej är fallet, vilka lindringar vill regeringen medverka till?

Från statens trafikkommission har jag rörande det av interpellanten berörda spörsmålet inhämtat följande:

I syfte att erhålla en av gummiförsörjningsläget betingad rationalisering av bl. a. de transporter, som äga rum för uppsamling av mjölk till mejerier, utfärdade trafikkommissionen efter samråd med Svenska mejeriernas riksförening den 12 januari 1942 en cirkulärskrivelse, innefattande de riktlinjer, som skulle ligga till grund för en transportreglering. I anslutning härtill avtalade sedermera kommissionen med föreningen om upprättande av särskilda transportplaner för samtliga de fordon, som brukades för mjölktransporter. Vid planernas upprättande skulle sålunda tillses *dels* att i förekommande fall omläggning av mjölklinjernas sträckning företoges så att kortast lämpliga färdväg användes, *dels* att bästa möjliga utnyttjande av fordonen komme till stånd så att minsta möjliga antal lastbilar komme till användning *och dels* att antalet uppkörningar å avtagsvägar till gårdar, belägna vid sidan av huvudlinjen, i möjligaste mån begränsades. I sistnämnda hänseende åsyftades icke allenast att undvika trafik å sådana avtagsvägar, som voro av så dålig beskaffenhet, att körning därå verkade nedbrytande på fordonets ringutrustning, utan jämväl begränsning av trafik å uppfartsvägar av bättre beskaffenhet intill ett avstånd av högst 2 km. Genom minskning av antalet uppkörningar kunde åtskilliga körkilometer inbesparas.

De genom vederbörande mejeriorganisationers försorg sedermera upprättade planerna ha nu varit i tillämpning allt sedan hösten 1942. Därigenom ha inbesparats ca 10 000 körkilometer per dag, varav en betydande del vunnits genom indragning av uppkörningar å avtagsvägar. En icke oväsentlig gummibesparing har dessutom uppnåtts genom att antalet ringslitande vändningar och backningar på ofta dåligt underhållna gårdsplaner minskats. Slutligen har man genom de vidtagna åtgärderna vunnit en värdefull förkortning av körtiderna.

De besparingar och rationaliseringar, som vunnos genom de först upprättade planerna, blevo av naturliga skäl väsentligt olika inom olika län. På vissa håll upprättades sålunda planer, som tämligen strikt anslöto sig till de angivna riktlinjerna. På andra håll åter innefattade planerna i stort sett endast summariska förteckningar över de tidigare mjölklinjerna. På grund här-

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

av ha planerna allt ifrån deras tillkomst varit föremål för en fortlöpande översyn och justering i syfte att bringa desamma i nära överensstämmelse med de fastställda reglerna samt att åstadkomma största möjliga likformighet inom olika län. Denna översyn har verkställts under förtroendefullt samarbete med Svenska mejeriernas riksförening.

Vid länstrafikledarens granskning av den upprättade planen för Södermanlands län, som företogs under senare delen av år 1944, befanns det, att uppkörningar på uppfartsvägar till gårdar förekommo i större utsträckning än inom flertalet andra län. Det föreföll som om man vid upprättandet av 1942 års planer icke tillämpat de i kommissionens cirkulärskrivelse angivna riktlinjerna. Nya planer upprättades fördenskull av de olika mejeriernas ledningar i samarbete med länstrafikledaren. Berörda mejeriers förtroenderåd deltog jämväl i förhandlingarna.

Sedan dessa nya planer fastställts, hemställde emellertid interpellanten vid förhandlingar hos trafikkommissionen den 31 januari, att andra riktlinjer måtte följas vid avgörandet av fråga om uppkörningar till gårdar, belägna vid sidan av den egentliga körlinjen. Han föreslog, att rätt till uppkörning skulle göras beroende av viss relation mellan mjölmängd och avstånd och att vederbörande leverantörer skulle erlägga särskild hämtningsavgift. Interpellanten meddelade, att han genom interpellation skulle bringa frågan inför regering och riksdag, därest kommissionen icke ansåge sig kunna tillmötesgå hans önskemål om ändring i de senast vidtagna restriktionerna. Detta meddelande upprepades även vid senare förhandlingar.

Kommissionen förklarade vid ifrågavarande tillfälle, att det icke vore fråga om speciella restriktioner för mjölktransportbilarna i Södermanlands län, utan att man endast företagit den översyn av tidigare upprättade planer i enlighet med den med Svenska mejeriernas riksförening träffade överenskomnelsen, som redan tidigare verkställts i de flesta andra län. Vidare delgavs interpellanten kommissionens syn på gummisituationen.

Vid ett förnyat sammanträde inför kommissionen den 6 februari framförde interpellanten åter sina önskemål om ändrade bestämmelser i fråga om uppkörning. Därvid diskuterade förslag kunde kommissionen icke godkänna, men förklarade sig gärna vilja lämna vederbörande tillfälle att tillsammans med länstrafikledaren genomgå de fall, där särskilda skäl för förändringar kunde anses föreligga, och undersöka, huruvida enighet kunde vinnas om lämplig lösning av dessa frågor.

I enlighet härmed avhöll länstrafikledaren den 16 februari ett sammanträde å Mjölkecentralen i Nyköping, varvid interpellanten och andra representanter för mejeriorganisationen närvaro. Härvid enades man om följande.

Nya planer skulle utarbetas inom Mjölkecentralen, vilka skulle ersätta de nuvarande, som gälla till och med den 30 april 1945. Därest med hänsyn till vårbruket det skulle anses nödvändigt, kunde de nya planerna få tillämpas redan från och med den 15 mars 1945. Planerna skulle utarbetas på grundval av nu gällande planer. I de fall, då trafik å transportlinje nu endast förekom varannan dag, skulle utökning äga rum till att omfatta transporter varje dag. Lastbil skulle få framföras å avtagsväg till gård, därest vägsträckan från huvudlinjen till gården vore att betrakta som en del av transportlinjen på grund av att gården utgjorde ändpunkt för transportlinjen. Slutligen skulle lastbil få framföras till gård, belägen i närheten av mjölklinjen, därest fråga vore om minst 300 liter mjölk per dag och ett avstånd av högst 300 meter från mjölklinjen.

Härutöver yrkade emellertid interpellanten att lastbil skulle få framföras till gård belägen vid sidan av huvudväg, därest den mjölkkvantitet, som

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.) skulle avhämtas, uppginge till 400 liter vid en vägsträcka ej överstigande 400 meter, 500 liter vid en vägsträcka ej överstigande 500 meter och så vidare enligt samma stigande skala. Slutligen yrkade interpellanten, att uppkörning skulle få ske — oavsett mjölmängd och vägsträcka — därest fråga vore om avhämtande av mjölk från tre eller flera gårdar utmed samma avtagsväg.

Trafikkommissionen, som för sin del godkände den av länstrafikledaren biträdde överenskommelsen, fann sig emellertid icke kunna tillmötesgå de av interpellanten framförda ytterligare önskemålen. Ytterligare lättnader i fråga om Södermanlands län skulle med all sannolikhet medföra krav på motsvarande uppmjukningar i andra län, där de för mjölktransportplanerna grundläggande principerna redan tidigare i full utsträckning genomförts. Förslaget skulle därjämte i tillämpningen medföra en serie av gränsfall, som kunde vålla många komplikationer.

Kommissionens ståndpunkt överensstämmer helt med resultatet av de förhandlingar med jordbrukets representanter som ägt rum innan det förutnämnda cirkuläret den 12 januari 1942 utfärdades, varvid man ingående prövade just de synpunkter, som nu framförts av interpellanten.

Av vad här tidigare anförts framgår att vissa jämkningar i den nu gällande transportplanen komma att medgivas vid utarbetandet av den nya planen, som är avsedd att gälla från och med den 15 mars eller den 1 april 1945. Kommissionen har sålunda ingalunda vägrat att medgiva vissa lättnader i transportbestämmelserna under stundande vårbruk.

Vad sålunda förekommit föranleder icke någon åtgärd från regeringens sida. Interpellantens inställning synes grunda sig på en felaktig uppfattning om läget i vad avser vårt lands gummiförsörjning. I början av innevarande år inkom visserligen en gummilast till landet, bestående huvudsakligen av konstgummi. Den del av detta parti som kunnat ställas till förfogande för bilringstillverkning är emellertid icke av sådan storlek, att man nu kan övergiva rationaliseringssträvandena, särskilt med hänsyn till bunadäckens i jämförelse med naturgummidäckens väsentligt reducerade slitstyrka. Man bör härvid hålla i minnet, att gummiförsörjningsläget innan ifrågakommande last inkom var så allvarligt, att drastiska åtgärder för att minska biltrafiken då bedömdes oundvikliga. På grund av tillskottet av gummi har man ansett sig kunna åtminstone för närvarande undvika sådana ytterligare restriktioner. Gummitillskottet har sålunda endast framflyttat tiden för de tidigare planerade ytterligare inskränkningarna och medger icke någon uppmjukning av gällande restriktioner, varför de redan igångsatta rationaliseringsåtgärderna måste fullföljas. Det är synnerligen ovisst, när ytterligare import kan komma till stånd.

Interpellanten har även berört de militära inkallelserna. Han uttalar, att under vintern ha trots kanske minskade beredskapsinkallelser de som arbeta i jordbruket varit relativt mycket inkallade och att i vissa trakter ha bra betalda försvarsarbeten pågått, vilket givetvis minskat tillgången på arbetskraft på skogen.

Med anledning härav må framhållas följande:

Värnpliktiga jordbrukare med uppgiftskort A—C ha som regel årligen under tiden mars—oktober varit befriade från inkallelse till beredskapstjänst. På grund härav har denna kategori i genomsnitt fullgjort ett avsevärt mindre antal tjänstgöringsdagar än övriga.

Efterhand som övriga kategoriers tjänstgöringstid proportionsvis alltmörare vuxit i förhållande till jordbrukarkategoriens, har det för att rättvisa i inkallelserna skulle kunna ske blivit nödvändigt att till vinteromgångarna i för varje år ökad utsträckning inkalla värnpliktiga jordbrukare för att avlösa värnplik-

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

tiga ur andra kategorier med särskilt lång inkallelsetid bakom sig. Därigenom har det blivit möjligt att »kapa topparna» för tidigare särskilt hårt ianspråktaga värnpliktskategorier.

Det är sannolikt, att under innevarande vinter ett *proportionsvis* större antal jordbrukare ha varit inkallade än föregående vintrar — huruvida så verkligen varit fallet är dock icke möjligt att fastställa utan en omfattande bearbetning av de uppgifter som nu föreligga endast vid depåerna. Skulle det förhålla sig så, är det endast en följd av strävan dels att från militärtjänst frigöra värnpliktiga jordbrukare under den för jordbruket mest angelägna årstiden, dels att fördela inkallelsebördan så rättvist som möjligt över olika kategorier av värnpliktiga.

Antalet civila arbetare, vilka under tiden november 1944—februari 1945 varit sysselsatta med befästringsarbeten, har varit för november 5 391, december 4 666, januari 3 815 och februari 3 394. Härifrån böra dragas 325 ständigt sysselsatta. Antalet blir då respektive 5 066, 4 341, 3 490 och 3 069. Av dessa arbetare utför en del specialarbeten, exempelvis bergsprängare, betongarbetare, motor- och maskinskötare, timmermän och snickare, elektriska montörer. Aterstoden utgöres av grovarbetare. Specialarbetarna torde i regel alltid kunna få sysselsättning även om befästringsarbeten icke skulle förekomma. Proportionen specialarbetare—grovarbetare växlar beroende av arbetsobjektets art. Som ett medelvärde torde man kunna sätta 1:1.

Med utgångspunkt från denna beräkningsgrund blir antalet civila arbetare, som genom befästringsarbeten skulle kunna anses ha »undandragits» från skogsarbeten, för november 2 533, december 2 170, januari 1 745 och februari 1 535.

Förutom besked i de särskilda frågor, som nu behandlats, har interpellanten önskat få del av regeringens uppfattning i vissa icke närmare preciserade spörsmål. Han talar om att »statliga myndigheter lägga på jordbrukarna allt större bördor» och att »samhället vill pressa jordbrukets folk till det yttersta». Vad som därmed avses framgår icke närmare av interpellationen och kan icke föranleda någon annan förklaring från min sida, än att jag icke kan finna något berättigat i antydningarna om obehörig press på angivna folkgrupper.

Herr von Heland: Herr talman! Jag ber vördsamt att få tacka hans excellens herr statsministern för svaret och för att jag fått taga del av detsamma i förväg.

Beträffande indragningen av mjölklinjer är jag självklart ej tillfredsställd med svaret. Jag vill emellertid konstatera, att trafikkommissionen nu ändrat ståndpunkt och tydligen kommer att medge vissa lättnader i vår. Interpellationen har uppenbarligen i detta hänseende gjort nytta och även därigenom, att enligt uppgift från vissa län trafikledarna nu synas ha mildrat sina påbörjade åtgärder till ytterligare indragningar. Emellertid måste jag tyvärr till en början konstatera, att vissa uppgifter, som statsministern fått av trafikkommissionen, böra granskas. Det som kommissionen nu anför om s. k. uppkörningar är diskutabelt, då man nämligen ständigt kan diskutera vad som är uppkörning. Jag tror att trafikledarna numera inse svårigheterna, ja, omöjligheten att skapa full rättvisa och enhetlighet vid uppdragandet av mjölk-körlinjer. Vi, som sysslat med dessa problem i många år, ha för att skapa bästa förhållanden inom våra företag och största möjliga rättvisa försökt att ordna mjölk-körningen så rationellt som möjligt. Vi jordbrukare ha också både som privata företagare och som ledare för våra mejeriföretag försökt att under krisen medverka till bästa möjliga lösning av olika svårigheter beträffande

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)
försörjning, trafikmedel m. m. I detta hänseende ha jordbrukarna och deras företag gjort ett storartat arbete.

När jag under tjänstgöring år 1943 i livsmedelskommissionen gjorde en utredning om vissa trafikfrågor berörande livsmedelsförsörjningen, varnade jag för godkännande av den organisation av trafikledarskapet, som nu genomförts, såvida ej personer med praktisk erfarenhet förordnades i tilltänkta befattningar. Jag påpekade även vikten av att livsmedelskommissionen bevakade livsmedelstransportörernas intressen, så att till transportledare inom länen utsåges personer, som ingående vore insatta i mejeri- och slakteridriftens olika problem. Emellertid skulle säkerligen det hela alltjämt ha fungerat tillfredsställande, om länstrafikledarna, vilka personer jag, så långt min erfarenhet sträcker sig, önskar berömma, i lugn och ro fått handlägga dessa livsmedelsförsörjningens trafikfrågor. Det är trafikkommissionens chef för dessa frågor som ställt till trasslet genom sina krav. Det går inte för en expeditiousman att sitta på ett kontor och försöka lösa svåra praktiska problem. Vid tillfrågan, vad man menar med »avvägar» i trafikkommissionens cirkulär, lämnades svaret »sådana blindtarmar, som gå ut från landsvägarna och på vilka man sålunda får köra fram och tillbaka». Här kan påpekas detsamma som påpekades i trafikkommissionen, nämligen att i ett sjörikt län som exempelvis Södermanlands län skulle man med en sådan definition komma till orimliga konsekvenser. Jag är övertygad om att man inom regeringen ej vill kalla en väg, vid vilken man hämtar mjölk från ett tjugotal gårdar, för en avväg, som ej får köras av en bil. Inom Mjölcentralen ha vi ansett att hämtning vid en mjölkpall för tre gårdar ej får betraktas som uppkörning, utan som en normal körlinje. Det var denna viktiga standpunkt, som man nekade att godkänna vid sammanträdet den 16 februari.

Härmed hoppas jag, herr talman, att jag har klarlagt, att dessa frågor ej äro lättlösta, utan erfordra stor smidighet för undvikande av gnissel. Visst ha, som trafikkommissionen meddelar, ledningarna vid mejerierna och förtroenderåden deltagit i de möten, som anordnats vid fastställande av de nya planer, som presterats i vinter, men kommissionen glömmer att tala om att planerna underskrivits under protest och att vissa möten varit mycket stormiga. Kommissionen glömmer också att tala om att planernas genomförande först börjades i Södermanland och att man har påbörjat genomförande av samma system bl. a. i Östergötland och Västmanland. Orsaken till att jag särskilt nämnt Södermanland är, att man börjat med hårdare restriktioner i detta län och att jag har uppdrag av länets jordbrukare att söka åstadkomma lättnader. Samtidigt som jag hävdade sörmlänningarnas intressen, har jag emellertid också sökt att bromsa trafikkommissionen från att vidtaga liknande åtgärder inom andra län. Detta är nämligen ingen sörmlandsfråga, utan en riksfråga som berör alla jordbrukare. Missnöjet är, enligt uppgifter som jag fått, stort även i andra län med anledning av de inskränkningar som gjorts under sista tiden.

Tyvärr måste jag också rätta några rena felaktigheter i kommissionens redogörelse. Det är riktigt, att jag på uppdrag försökt få rättelse hos kommissionen. I detta hänseende har jag framfört olika förslag, som skulle kunnat accepteras, men trafikkommissionen har vägrat att göra annat medgivande än att lova att taga upp enskilda fall efter skriftlig framställning. Den 16 februari åstadkoms i ett protokoll vissa medgivanden, som länstrafikledaren tydligen var benägen att godtaga, om han fick medgivande därtill av kommissionen. På kvällen kom emellertid telefonmeddelande, att kommissionen nekade att medge dessa lättnader. Därest kommissionen då utlovat de lättna-

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

der, som man nu enligt statsministerns svar är beredd att göra, hade frågan legat något annorlunda till.

Jag är sålunda tacksam för svaret, att vissa lättnader i transportbestämmelserna nu komma att medgivas, och hoppas på god fortsättning. Hans excellens herr statsministern har rätt i sin uppfattning att min inställning till frågan påverkats av den uppfattning jag fått om läget för gummiförsörjningen. Den uppfattning, som jag fått, bestyrker statsministern delvis. Det anföres ju i svaret, att tillskottet av gummi medför, att man för närvarande kan undvika ytterligare restriktioner och att tiden för tidigare planerade ytterligare inskränkningar framflyttats. Enligt gjorda påståenden skulle tidpunkten vara framflyttad ett år och till och med troligen komma att bli obefintlig. Man kan förstå, att myndigheterna ej för tidigt vilja väcka optimism och lätta på restriktionerna, men samtidigt borde det vara naturligt, att man ej just när läget ljusnar skärper sådana restriktioner, som vålla risker för landets försörjning med livsmedel och irritera redan hårt pressade samhällsgrupper. Däremot hade det enligt min uppfattning varit klokt, om kommissionen med hänsyn till lättnaden för gummiförsörjningen ej nu i vinter, när kriget går mot slutet, vidtagit dessa irriterande restriktioner. Min hemställan är alltså, att vinterns restriktioner snarast upphävas.

Jag sitter själv i kommissioner och vet sålunda, vilka besvärligheter som kunna möta en kommission och hur lätt medborgarna ha att framställa kritik och klagan. Det är alltså inte av någon längtan att få framföra kritik, som jag dragit de av mig framförda frågorna inför offentligheten, utan jag önskade i det längsta kunna få rättelse under hand. Frågans stora betydelse och kommissionens omedgörlighet äro anledningen till att jag besvärat hans excellens herr statsministern, och jag uttalar den förhoppningen, att regeringen även i fortsättningen följer ärendet.

Vidare konstaterar jag, att jag hade rätt, när det gällde försvarsarbetena. Det är några tusen vana arbetare det här gäller och som mycket väl skulle behövas i skogen. Samtidigt framgår det också, att jordbrukare kallats ut i ökad omfattning under vintern, trots att läget är sådant, att tvångsälaggnaden för jordbrukarna måst tillgripas. Med detta konstaterande har jag intet sagt angående försvarets behov, som givetvis måste tillgodoses på så praktiskt sätt som möjligt. Jag endast konstaterar faktum och tillägger, att detta måste inverka på bränsleförsörjningen.

Jag vågar göra den rekommendationen, att hans excellens resonerar exempelvis med partikamraten riksdagsmannen Lundbom från Stigtomta, som säkerligen skulle kunna lämna intressanta uppgifter om hur i vår trakt under vintern pågått försvarsarbeten, som man i fråga om planläggningen kanske skulle kunna finna diskutabla. Om — såsom varit fallet i denna trakt — de vana skogsarbetarna, som man har brukat ha i skogen, gått till försvarsarbeten — vi ha mer inkallelser än tidigare denna vinter — och dessutom de få, som varit kvar i jordbruket, kanske halva dagen fått köra ut sötmjolk och hämta skummjolk, är det givet att detta måste inverka på möjligheterna att producera den ved, som det ålagts jordbrukarna att få fram. Om bränsleförsörjningen kommer att slå slint i framtiden, kan statsrådet Rubbestad, som i första hand handlagt frågan om tvångsäläggande för jordbrukarna, icke lastas härför utan förr de statsråd, som ha undandragit arbetskraft från skogen och sålunda försvarat avverkningen av de ålagda kvantiteterna.

Hans excellens herr statsministern har icke funnit några direkta regeringsingripanden under nuvarande förhållanden påkallade. Denna uppfattning delar jag gärna, i den mån jag samtidigt ser, att uppmjukningar i trafikkom-

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)
missionens beslut komma till stånd. Det är de reella resultaten som äro huvudsaken för jordbrukarna, och i den mån sådana nås, är jag givetvis tacksam.

Till sist vill jag säga, att jag inte vill tvista om ord, när det gäller slutorden i statsministerns vänliga svar. Vi äro väl överens om att svårigheterna bli större för jordbrukarna, när mjölkbilkörningen beskäres. Vi äro överens om att inkallelserna nog ha ökat proportionsvis för jordbrukarna i vinter. Likaså konstatera vi gemensamt, att vana arbetare, som hade behövts för arbetet i skogen, dragits till försvarsarbetena. Slutligen kan konstateras, att skogsägarna ålagts tvångsavverkning. Omdömet kvarstår således, att genom statsmakternas åtgärder ökade bördor lagts på jordbrukarna.

Som avslutning vill jag, herr talman, ännu en gång tacka för det utförliga svaret och för statsministerns vänlighet att svara så snabbt. Jag uttalar den förhoppningen, att trafikkommissionen efter detta svar skall vidtaga sådana åtgärder, som kunna anses gagna landets försörjning och som kunna anses taga skälig hänsyn till jordbrukarnas intressen. I annat fall ser jag mig nödsakad att ånyo besvara med en interpellation.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Det svar, som hans excellens herr statsministern avgivit på herr von Helands interpellation, står på föredragningslistan angivet såsom angående skedd inskränkning av *vissa* mjölktransporter. Interpellanten berörde i slutet av sitt anförande det förhållandet, att detta svåra problem alltså finns även i andra delar av landet än Södermanland. Jag känner till ett mejeri i Skåne, som har en daglig omsättning på 25 å 30 tusen liter mjölk. Detta mejeri har två egna lastbilar, på vilka mjölken transporteras fram. Däcken på bilarna ha sedan länge varit mycket svaga, och man har sedan mer än ett halvt år tillbaka utnyttjat ersättningsdäck, s. k. lundholmsskenor. Enligt vad livsmedelskommissionen vitsordat, är mejeriet tillika av sådan beskaffenhet, att det även vid krigsfara eller krig skall hållas i gång. Vid sidan om detta ha de militära myndigheterna varslat om att efter radioinkallelse de båda lastbilarna omedelbart skola ställas till förfogande på en plats cirka 15 mil från mejeriet. Om så sker, står mejeriet utan möjlighet att transportera fram en stor del av den mjölk, som behövs för att hålla i gång mejeriet och livsmedelsförsörjningen. Jag undrar, om de militära myndigheterna kunna vara tillfredsställda med att få sådana lastbilar med mycket svaga däck med lundholmsskenor. Jag vill till hans excellens ställa frågan: kan den militära myndighetens beslut, att dessa lastbilar efter order skola användas för arméns behov, vara förenligt med att livsmedelskommissionen givit mejeriet det vitsordet, att mejeriet skall hållas i gång även under krigsfara och krig?

Lantmännen se med stor överraskning, hurusom i städerna, speciellt i Stockholm, lastbilar med mycket prima däck köra fram rad i rad utan last. Bilarna för transporter av mjölk och mejeriprodukter få icke lov att transportera annat än de varor som länsstyrelsens tillstånd omfattar. Jag anser att det borde vara en större urskillning. De bilar, som transportera fram mjölk och köra mejerivaror, böra ha en förhandsställning framför de bilar, som köra andra varor, som icke äro behöfliga för vår livsmedelsförsörjning.

Slutligen vill jag säga några ord angående det av hans excellens herr statsministern och trafikkommissionen tidigare angivna femhundrametersstoppet. Det stod i ett uttalande i en skånsk tidning för några dagar sedan, att sekreteraren i trafikkommissionen hade sagt, att det aldrig varit meningen att den bestämmelsen skulle finnas, som vi haft att brottas med. Jag hemställer att

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

hans excellens vänligast tänker på de transportbilar, som föra fram de produkter, av vilka det svenska folket i det närmaste skall leva.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag vill för min del här endast be- styrka, att det givetvis inte blott är i Södermanlands län, som man har svårigheter att få fram mjölk och utföra slaktdjurstransporter o. dyl. Jag skulle vilja formulera min anmärkning mot det sätt, på vilket det hela skötes, så, att jag skulle tro att det vore lämpligt, om trafikledarna och näringsorganisationerna i de olika länen finge större frihet än de nu ha att gemensamt klara upp frågorna. Jag tror liksom interpellanten att det många gånger är rätt obehövliga direktiv som komma från trafikkommissionen. Finge man lokalt avgöra frågorna, skulle det inte gå åt mera gummi, men en hel del ting skulle kunna ordnas mera praktiskt.

I mitt hemlän är det emellertid främst i fråga om slaktdjurstransporter som svårigheterna äro störst. Det tar sig exempelvis uttryck på det sättet, att späd- kalvar, som skola fraktas långa vägar till slakteriet, måste köras till och stäl- las på en järnvägsstation och få stå där halva dagen. De fraktas därefter så sent till slakteriet, att de komma fram sent på kvällen och inte hinna slaktas samma dag, utan få stå över till nästa dag. Det är ju egentligen förskräckliga förhållanden, som framtvingas på detta sätt, och jag undrar, om någon mot- svarighet därtill finns i de största städerna, t. ex. här i Stockholm, där man många gånger tycker att transporter ske per bil, som med stor fördel skulle kunna ske med hästskjutsar. I varje fall äro i Stockholm transporterna mycket lättare än de flesta av de transporter som vi talat om här i dag. Sådant väc- ker ibland en liten undran, om inte, jag vill inte säga en viss mannamån, men ett gynnande sker av de största städerna framför landsbygden. I varje fall stå inte förhållandena i överensstämmelse med god försörjning på gummiumrå- det. Jag tycker trafikkommissionen borde ägna den saken mera intresse än att som hittills ge direktiv angående smådetaljer ute i de olika länen. Jag tror att planläggningen där sker mycket mera omsorgsfullt, än den, enligt vad man många gånger tycker, sker t. ex. här i Stockholm.

Herr statsrådet Gjörös: Herr talman! Jag bör kanske säga några ord angå- ende den debatt, som utspunnit sig här rörande trafikproblemen. Interpellan- ten utvecklade den meningen, att det skulle vara till nytta, om de trafikre- striktioner, som i detta läge vidtagas och som dess värre äro nödvändiga att upprätthålla, inte vidtoges vid skrivbordet i Stockholm utan utformades under noga aktgivande på det praktiska livets krav. Det är ju emellertid nu på det sättet, att när det gäller dessa livsmedelstransporter, ja, när det gäller nöd- vändiga transporter överhuvud taget, består ett intimt samarbete och en fort- löpande rådgivning mellan trafikkommissionen och de organisationer som re- presentera de olika näringsområdena. Vad mjölktransportlinjerna beträffar, ha dessa utformats i fortlöpande samarbete med svenska mejeriernas riksförening, och jag är alldeles övertygad om att på det sättet har den nödvändiga praktiska kännedomen om de olika provinsiella förhållandena kommit in i diskussionen och kunnat beaktas, i den mån så varit möjligt, vid utformandet av de kör- planer som nu gälla.

Detta betyder emellertid icke att all irritation skulle vara avlägsnad. Det är alldeles givet, att när man får lov att göra sådana här ingrepp, som rubba vanorna och medföra olägenheter för många, kommer det också att väcka mind- re glada känslor på många håll. Det är att beklaga, men jag tror dess värre, herr talman, att däråt inte är mycket att göra. Man får självklart under be- aktande av de försörjningsfakta, som vi ha att hålla oss till i fortsättningen

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)
liksom hittills, bevaka att man vid restriktionernas utformning och tillämpning i möjligaste mån tar hänsyn till det praktiska livets krav.

Vad i övrigt avvägningen mellan olika transportbehov beträffar, vill jag framhålla — vilket inte alls framgått av det yttrande som gjorts här av t. ex. herr Bondeson och som kanske inte heller framgick av interpellantens inlägg — att livsmedelstransporterna äro satta i främsta rummet, när det gäller försörjningen med bilringar till våra motorfordon. Vi ha en klassificering av motorfordonen, som jag här inte skall gå närmare in på för att inte trötta med en vidlyftig teknisk utredning. Fordonen hänföras till A-, B- eller C-kategorien. Av dessa kategorier är egentligen endast B-kategorien tillförsäkrad ringförsörjning, så långt våra resurser medge, och till den kategorien höra livsmedelsbilar. De s. k. C-bilarna få köra så länge deras gummiutrustning räcker, och sedan få de ställas in. Det är nog en hel del sådana bilar, som man ännu ser rulla i städer och på andra orter, men de få, som sagt, köra endast så länge gummit håller. A-bilarna — dit höra pilsnerbilarna — äro praktiskt taget helt hänvisade till att köra på andra ringar än lastbilsdäck. Även där är försörjningen begränsad till tiden, beroende på att våra resurser inte räcka alltför länge i fråga om sådana däck, därest inte importen inom den närmaste tiden kommer i gång i någon större utsträckning, vilket vi nu inte kunna förutse och inte på allvar kunna räkna med.

Den ringförsörjningssituation, som vi för dagen befinna oss i, är ju i någon mån bättre än den situation, som vi hade i höstas. Den last av gummi, som viingo in i vid årsskiftet, uppsköt den allvarliga transportkris, som vi då förutsågo skulle komma att sätta in ungefär i maj eller vid halvårsskiftet i år. Krisen är uppskjuten till nästa årsskifte eller kanske några veckor längre fram. Men det är alldeles givet, att detta är en ganska tillfällig lättnad i vårt försörjningsläge. Ty vi kunna för dagen, som jag nyss sade, icke med säkerhet räkna på någon fortsatt import, och vi ha dessutom, vilket har kommit till såsom ett minus, råkat ut för den oturen, att industrianläggningar uppe i Norrland för framställning av syntetiskt gummi inte ha kunnat komma i gång ännu. Den, som var igångsatt i höstas, drabbades av en så pass omfattande explosion, att den ännu inte har kunnat sättas i drift. Under sådana förhållanden är det dess värre nödvändigt att fortsätta med de restriktioner, som nu ha satts i kraft, och att alltjämt genomföra de möjliga rationaliseringar, som trafikledarna ute i länen ha till uppgift att befrämja. Jag kan icke ställa den av interpellanten önskade lättnaden i de nu rådande restriktionerna i utsikt. Vi få alltjämt försöka att traggla oss fram på det sätt som vi nu göra. Jag skulle vilja erinra om att vi dock befinna oss i det sjätte krigsåret. Vi ha under fyra år haft en mycket måttlig import av gummi. Vi kunna alltjämt hålla vår motortrafik uppe för livsviktiga transporter. Ser man vår trafiksituation i dag mot bakgrunden av den långa avspärrningen och våra ytterst prekära tillförselmöjligheter, tror jag, att man i stället för att rikta övervägande kritik mot den myndighet, som här har hushållat, nämligen trafikkommissionen, bör vara glad och erkännasam över att den har lyckats i detta svåra värv att hålla de livsviktiga transporterna i gång så hyggligt som faktiskt har skett.

Herr von Heland: Herr talman! Jag är fullt medveten om de bestämmelser, som finnas och som folkhushållningsministern nu framhöll, innebärande att livsmedelstransporterna skola sättas i första rummet. Jag känner också till bestämmelserna om A-, B- och C-bilar och önskar här framhålla, att mot dessa bestämmelser har jag ingenting alls att andraga, tvärtom anser jag, att de blivit mycket väl formulerade. Svårigheten ligger i det praktiska genomförandet. Jag är medveten om att detta är mycket svårt att ordna och om att det,

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

samtidigt som man förstår svårigheterna, där måste komma fram kritik, som har ett visst berättigande. Jag kan anföra några exempel härpå.

Om man exempelvis skulle tänka sig, att gummisituationen tillät, att de bilar, som nu äro i gång, finge fortsätta att köra, hur skulle det då bli med de bilar, som fått minskade mjölkkörinjer? Ställas de in för att spara på gummit till de livsviktiga transporter? Nej, det göra de naturligtvis inte, när lastbilägarna få ytterligare ett par timmar till förfogande, utan då passa dessa på att köra andra transporter, kanske sådana, som lastbilägarna förtjäna bra på men som inte äro så viktiga ur folkhushållets synpunkt.

Ett annat exempel! Man måste ju förstå, att det är lättare för trafikkommissionen och trafikledarna att öva kontroll på stora organisationer, som icke vilja bryta det som ålagts dem. Våra stora livsmedelsorganisationer följa de givna direktiven, men däremot kan man inte begära, att ens länstrafikledarna skola kunna kontrollera, att de mindre företagarna också göra det. Jag kan försäkra folkhushållningsministern, att just där syndas avsevärt, och det har väckt mycken kritik. Nästan vid vardande möte, där man diskuterar dessa frågor och där vi ledare inom företagen försöka lugna stämningen, får man höra: »Där och där köra de grus till det och det tegelbruket ett par hundra meters väg, när de ha slutat mjölkkörningen, trots att vi stå med hästar där och gärna vilja köra gruset, och där och där kör den bryggarbilen så och så.» Här har jag en tidning, Skånska Dagbladet för den 10 mars. Där refereras ett möte i Skåne, där man i avsevärd utsträckning påtalat sådana förhållanden.

Vad folkhushållningsministern här anför, att givna bestämmelser ha träffats i samförstånd med våra riksorganisationer, är riktigt. Våra riksorganisationer ha visserligen försökt bromsa en del av vad trafikkommissionen önskade genomföra, men det är givet, att dessa riksorganisationer lika litet som trafikkommissionen här i Stockholm kunna gå ut och genomföra direktiven i praktiken. Jag skall nu be att få läsa upp den i detta sammanhang aktuella punkten i trafikkommissionens cirkulär av den 12 januari 1942. Vad säges där om dessa bilkörningar? Jo, där säges i punkt 4: »Hämtning av mjölk med lastbil från leverantörer, bosatta utmed avvägar, vid sidan av väg, å vilken reguljär mjölktransport äger rum — vilka avvägar i allmänhet äro av sådan beskaffenhet, att de vålla onormal ringslitning — bör i möjligaste mån inskränkas.» Detta är de direktiv, som finnas. Det torde väl tydligt framgå, att detta är rena kautschukdirektiven, som kunna tydas nästan hur som helst. Tyder man dem så som den föredragande i trafikkommissionen gjort — för vilket jag nyss redogjorde — blir det väldiga konsekvenser för hela livsmedelsförsörjningen.

Några nya direktiv ha alltså inte utgetts i fjol eller i år, utan vad har uttrötats? Jo, ledningen för trafikkommissionen här i Stockholm har sagt till trafikledarna att skärpa den tydning, de ha gjort av denna kautschukparagraf. Den kan skärpas på olika sätt, beroende på hur trafikledarna tyda det. Det är detta, som har åstadkommit reaktionen. Denna har inte uppstått efter några nya bestämmelser utan genom att trafikledarna ha fått direktiv att i vissa län påbörja en restriktivare tillämpning av de tidigare gällande bestämmelserna.

Nu är jag emellertid tacksam för att folkhushållningsministern här sagt, att man bör ta hänsyn till livets praktiska krav. Syftet med min interpellation är just, att man skall få igenom detta vid trafikkommissionens tillämpning av lämnade direktiv.

Folkhushållningsministern anförde vidare, att ringförsörjningen nu är bättre och transportkrisen kanske uppskjuten till nästa årsskifte, kanske några veckor längre. Ja, herr talman, det är just därför att man fått reda på att transportkrisen är uppskjuten, som reaktionen har blivit så mycket större mot

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)
att myndigheterna nu skärpa tillämpningen av den tidigare omnämnda kautschukparagrafen. Min hemställan är alltså inte, att några nya direktiv skola skickas ut, men jag önskar, att folkhushållningsministern ville vara så vänlig att se till, att man inte håller på de nu vidtagna skärpningarna, när vårbruket börjar. Skärpningen har redan haft sin inverkan på bränsleanskaffningen, det känner jag till i praktiken. Det är risk för att läget kan bli värre i vår, om man fortsätter med dessa skärpningar av de tidigare direktiven.

Jag förstår, att detta för många är en mycket svår fråga att begripa, när man talar om den i allmänna ordalag. Det är invecklade problem, men jag skall nämna, hur *en* sak kan komma att verka.

För att spara gummit ha vi i ett företag i Mellansverige i vinter bestämt, att de bilar, som hämta sötmjolk hos jordbrukarna och som skola köra skummjolk tillbaka, inte skola behöva köra ut denna skummjolk samma dag, utan så länge det är kallt, skall skummjölken få stå kvar på lastbilarna över natten och köras ut nästa morgon, samtidigt med att sötmjölken hämtas. Detta ha jordbrukarna naturligtvis fogat sig i utan något som helst knorr, därför att det går, så länge det är kallt och mjölken inte surnar. Nu kommer värmen, nu går det inte längre. De jordbrukare, som tidigare kört fram sin sötmjolk en gång om dagen och inte haft mer än den körningen, få nu köra två gånger och få sin dag fullständigt förstörd. Först på morgonen skola de köra ned sin sötmjolk till billinjen, sedan få de åka hem och kunna inte åka ut på vårbruket, om arbetsplatsen inte ligger mycket nära. Ty efter några timmar få de åter köra ned och hämta den skummjolk, som kommer tillbaka från mejerierna.

Jag har med detta enda exempel bara velat visa, herr statsråd, att det blir trassligare, om man inte ger efter på den skärpning av bestämmelsernas tillämpning, som har skett nu i vinter. Jag vill ännu en gång vördsamt hemställa hos folkhushållningsministern att överväga, huruvida det inte kan vara riktigt att lätta på de skärpningar, som gjorts i vinter och att inte fortsätta att vidta skärpningar i andra delar av landet, där man ännu inte har fått dem genomförda.

Herr Friggeråker: Herr talman! Det var med synnerligen stor tillfredsställelse jag åhörde statsrådet Gjöres' uttalande här alldeles nyss, att livsmedelsbilarna skulle komma i första hand vid utbyte av däck. Bilringarna äro ett av de allra största bekymren åtminstone för en hel del mejerier. Det mejeri, som jag har äran att tillhöra och känner till, köpte 1941 ett par bilar för mjölktransporter. Trots den allra största aktsamhet vid körningarna äro ringarna nu fullständigt utslitna. Vi ha vänt oss till trafikkommissionen för att få dem utbytta. Men de bestämmelser, som kommissionen tillämpar, äro något hårdtagna, och det är därför jag har begärt ordet, herr talman. Bestämmelserna äro inte tillräckligt smidiga. Trafikkommissionen föreskriver nämligen, att för att få nya däck måste vi, samtidigt som rekvisitionen går in, även leverera reservdäcken. Vad innebär detta nu för mejeriet? Går en ring sönder under en resa, då vi hämta mjolk, ha vi ingen möjlighet att göra ett ombyte, utan då måste vi rekvidrera en lastbil från någon närliggande stad eller samhälle, och den får kanske köra en eller två mil. Vi skickade emellertid in våra reservdäck och rekviderade nya däck. Det är nu fem veckor sedan, men ännu ha vi inte hört den minsta lilla livsyttning från trafikkommissionen. Det är sannerligen inte trevligt att köra utan reservdäck i fem veckor.

Jag tycker verkligen, att expeditionen kunde vara litet snabbare och hänsynen litet större till de svårigheter, som mejerierna ha i dessa tider. Jag hoppas, att herr statsrådet ser till, att sådana ärenden expedieras omedelbart. Då såväl mejerierna som dessas leverantörer fästa det allra största avseende vid svårighe-

Ang. skedd inskränkning av vissa mjölktransporter. (Forts.)

terna och anpassa sig på allt sätt, tycker jag, att också kommissionen borde ta hänsyn till detta och visa nödig anpassning.

En sak till, herr talman! Vi ha i Skaraborgs län helt och fullt anpassat oss efter trafikkommissionens direktiv. Sälunda ha leverantörerna alltsedan hösten 1942 två gånger om dagen kört ut sin mjölk till landsväg för att där lämna den till mjölkbilen. Vad detta innebär vill jag erinra om. Det mejeri jag tillhör har 554 leverantörer. Av dessa ha 265 stycken över 300 meters väg till huvudväg eller bilväg. Avstånden variera, en del ha $2\frac{1}{2}$ —3 km till bil- eller huvudväg. Vad innebär detta? Jo, under den brådaste vår- eller skördetiden får ofta lantbrukarens hustru transportera mjölken ut till bil- och huvudvägen. Är avståndet dit $2\frac{1}{2}$ km och hon skall gå sträckan fram och tillbaka två gånger om dagen — ut med nymjölken på morgnarna och sedan hem med skummjölken på middagarna — så måste hon varenda dag traska ungefär en hel mil. Så har skett sedan hösten 1942, och det är väl då inte att förvåna sig över att en hel del knorra. Jag frågar, vilka andra hustrur skulle vilja så lojalt fullgöra detta uppoffrande arbete som våra lantbrukarhustrur gjort under alla dessa år.

Jag kan tillägga, att i Älvsborgs län, som jag också har något att göra med, fråga mjölkleverantörerna, vad vi göra i riksdagen, som inte påpeka dessa förhållanden. Det tycks verkligen, som om vissa bilar — öl- och svagdricksbilar — fått lättnader, under det att man skärpt bestämmelserna för mjölkbilarna. Jag tror, att man får ta någon hänsyn till förhållandena och återverkningarna i de vida bygderna.

Jag skulle vilja tillägga, att om man nu, Eders Excellens, kunde ge litet lättnader åtminstone under sommartiden, under vårbruket och skördetiden, skulle detta vara oerhört tacknämligt och noteras med synnerligen stor glädje och tillfredsställelse. Jordbrukarna ha, så långt som möjligt, varit till det yttersta lojala, och jag tycker, att de behövde en liten uppmuntran och inte någon bestraffning jämfört med andra. Jag syftar då på öl- och svagdricksbilarna, som tyckas ha ett visst företräde.

Ordet lämnades ånyo till hans excellens herr statsministern **Hansson**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Holmbergs interpellation angående ifrågasatt nedläggning av sulfitfabriken i Rydö m. m., och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Holmberg i Göteborg till mig riktat följande frågor:

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfitfabriken i Rydö m. m.

1. Kan man från regeringens sida vänta några åtgärder till förhindrande av att Hylte Bruks Aktiebolag genomför sitt kungjorda beslut att nedlägga sulfitfabriken i Rydö?

2. Därest dylika åtgärder icke övervägas, vilka andra åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att hjälpa arbetarna vid det nedlagda bruket till nya försörjningsmöjligheter?

3. Avser regeringen att för riksdagen framlägga något förslag till förhindrande av att privata företag i framtiden genom att i koncentrations syfte nedlägga industrier ställer arbetare och anställda utan försörjningsmöjligheter?

Regeringen har icke för avsikt att framlägga något förslag av det innehåll, interpellanten efterlyser. Om en driftkoncentration leder till effektivare produktion, kan den icke anses fördömlig. Men vid en sådan rationalisering få icke de sociala hänsynen lämnas åsido. Därvid träder i förgrunden de anställ-
das intresse av fortsatta försörjningsmöjligheter, vilket också är ett samhällsintresse.

Från dessa utgångspunkter bör även frågan om driften vid Rydö bruk bedömas.

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfitfabriken i Rydö m. m. (Forts.)

I fråga om förutsättningarna för en fortsatt drift framhåller bolaget, att dessa måste bedömas såsom otillfredsställande. Fabriken skulle sannolikt kunna drivas med vinst något eller några år efter västspärrens hävande, men där-efter skulle råvarusituationen framtvinga ett definitivt driftstopp. Tillgången på trämassaved är sedan flera år tillbaka otillräcklig inom ifrågavarande område och bolaget har tvingats, i motsats till branschens företag i mel-lersta och östra Småland, att söka sin ved över praktiskt taget hela Sydsverige och, då krigsförhållandena ej lagt hinder i vägen, även i Balticum. I fack-förbundsorganet Skogsindustriarbetaren (SIA) framhålles på ledande plats i nr 5 för i år att »de företagsekonomiska förhållanden, som ligga till grund för driftsnedläggelsen i Rydö undandrar sig delvis vårt bedömande, men myc-ket talar för att åtgärden är ekonomiskt motiverad».

Anledningen till att företagsledningen bestämt sig för att nu nedlägga fabriken och icke avvakta den tillfälliga konjunkturförbättring, som väntas ge sig till känna när haven på nytt bli fria, uppges vara att man bedömer ut-sikterna att etablera nya företag i fabriken ställe och på annat sätt syssel-sätta den friställda arbetskraften som större nu än vad de måhända bli vid en tidpunkt, då stora delar av vårt näringsliv få kännning av omställningskrisens påfrestningar. Det bör även påpekas, att fabriken icke varit i gång sedan i april 1944 och att arbetarna varit hänvisade till andra arbeten, vissa i bolagets regi, andra återigen annorstädes på den öppna marknaden eller i beredskaps-arbete.

Vid full drift har fabriken haft en kapacitet av ca 20 000 ton per år och den normala arbetsstyrkan har då varit 181 man. Kortare och längre drifts-uppehåll ha förekommit praktiskt taget varje år. Av fabriken nedläggande beröras direkt ca 140 på orten boende arbetare. Av de övriga ha en del redan sökt sig arbete på annat håll och andra pensionerats. För bedömandet av möjligheterna att bereda arbetarna annan sysselsättning måste hänsyn tagas till vederbörandes ålder och boendeförhållanden, vilka i hög grad bestämma förutsättningarna för en omskolning respektive förflyttning av arbetskraften.

Fördelningen efter ålder är följande: mellan 20 och 30 år 26 personer, mel-lan 30 och 40 år 32 personer, mellan 40 och 50 år 43 personer, mellan 50 och 60 år 27 personer, samt över 60 år 5 personer.

Av arbetarna äro 67 gifta med försörjningsplikt för 109 barn. Ett femtio-tal av arbetarna bo i egna hem och äro bland annat av denna anledning att betrakta som fastare knutna till orten än övriga, enär en realisation av egna-hemmen för vederbörande skulle innebära en betydande kapitalförlust.

Åldersförhållandena synas icke lägga några större hinder för att placera det övervägande flertalet av arbetarna i någon produktion av annat slag än den, som hittills tagit dem i anspråk.

I fråga om vad som ifrån bolagets sida åtgjorts och fortsättningsvis planeras för att bereda nya sysselsättningsmöjligheter åt fabriken folk och för att förhindra att bygden som sådan utsättes för en ekonomisk katastrof föreligga för dagen vissa uppgifter, som meddelats mig av bolagets disponent och av honom även vid en inom socialdepartementet hållen konferens. Till denna hade kallats representanter för bolagets ledning, Sveriges industriförbund, Svenska pappersindustriarbetareförbundets styrelse och förbundets avdelning i Rydöbruk samt statens arbetsmarknadskommission. Alla berörda parter hade här tillfälle att framföra sina synpunkter på de problem, som aktualiserats av beslutet om fabriken nedläggande.

Bolagets principiella inställning till frågan om bygdens nyindustrialisering är den att det måste anses eftersträvaransvärt att åstadkomma en sådan diffe-rentiering av näringslivet att befolkningen icke blir beroende av ett enda före-

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m. (Forts.)
tags möjligheter att ge den sysselsättning och trygga dess existens. Beträffande Rydöbruk har från bolagets sida inletts förhandlingar med ett flertal företag om förläggande dit av olika mindre industrier. För att stimulera eventuella spekulanter har bolaget för avsikt att på förmånliga villkor uthyra eller försälja de lokaliteter, som de nya företagen behöva för sin tillverkning, och dessutom tillhandahålla elektrisk kraft till en betydligt lägre taxa än den i bygden gängse elströmstariffen. Då förhandlingarna med vissa av de spekulanter som visat sig intresserade av bolagets erbjudande ännu icke äro slutförda, har bolagsledningen icke ansett sig i detalj kunna redovisa, vad som i detta avseende hittills åstadkommits. Definitiv uppgörelse har emellertid träffats angående startandet av en leksaksfabrik, som till en början kommer att ge sysselsättning åt ett 20-tal man, men arbetsstyrkan beräknas bli minst dubbel så stor, när driften kommit i gång på allvar. I det närmaste klart är det vidare beträffande en pappersförädlingsindustri, som beräknas komma att sysselsätta 50 manliga och 20 kvinnliga arbetare. På samma stadium befinna sig planerna på en mekanisk verkstadsindustri för tillverkning av hushållsmaskiner och maskindelar, som vid full drift torde komma att sysselsätta ett 80-tal arbetare, av vilka ca 30 kvinnor. Förhandlingsprogrammet upptar även vissa andra projekt, som emellertid ännu icke avancerat så långt att bolagets ledning vågar ha någon bestämd mening om i vilken utsträckning de kunna fullföljas. Bolagsledningen har uppgivit, att man vid strävandena att tillföra orten nya industrier sökt förbindelse med så stabila företag som möjligt, och med resurser tillräckliga för kapitalinvesteringar av sådan storleksordning, att man kan räkna med en drift planerad på lång sikt. Som villkor för uthyrning av fabrikslokalerna har bolagets ledning föreskrivit, att de nyetablerade företagen skola förbinda sig att anställa i första hand den nedlagda fabriken arbetare och vidare att hänsyn härvid skall tagas till de äldre, så att dessa icke bli missgynnade.

Genom att koncentrera sin sågverksrörelse till Rydöbruk kommer bolaget självt att uppföra ett mindre sågverk, som ger arbete åt ett 20-tal man, samtidigt som koncentrationen av sulfittillverkningen till Hyltebruk medför en överflyttning dit av 10 arbetare från Rydö.

Detta är i stort vad jag för dagen kan säga om bolagets planer och strävanden i syfte att bereda nya, mera varaktiga arbetstillfällen åt de arbetare, vilkas arbetskraft icke längre kommer att kunna nyttjas vid sulfittfabriken.

I avvaktan på att förberedelserna för igångsättandet av de nya företagen skola hinna slutföras komma vissa tillfälliga arbeten att ge full sysselsättning i varje fall till någon gång i slutet av innevarande år. Dit hör exempelvis nedmonteringen av fabriken maskinella utrustning, de gamla lokalernas iordningställande för sina nya ändamål och torvupptagning på bolagets mossar.

I den händelse dessa arbeten skulle visa sig otillräckliga för att sysselsätta arbetarna fram till den tidpunkt, då de kunna överflyttas till de nya företagen, finnas på orten eller i dess närhet ett flertal allmänna arbeten redan planerade. Åtgärder ha även vidtagits för att bolagets egna tillfälliga arbeten på effektivaste sätt skola kunna samordnas med de allmänna arbeten, som kunna tänkas bli nödvändiga att sätta igång för att hålla en så jämn sysselsättning som möjligt under denna övergångsperiod.

Vad jag sålunda inhämtat om vad som i »fallet Rydöbruk» förekommit och planerats synes mig, åtminstone tills vidare, icke giva anledning till att överväga några särskilda åtgärder från regeringens sida.

Interpellanten synes ha den uppfattningen att staten som långgivare skulle ha särskild anledning att i detta fall ingripa. Det år 1942 till Hyltebruks A/B lämnade lånet på 1,1 miljoner kronor avsåg emellertid icke bolagets allmänna

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m. (Forts.)
drift, ännu mindre speciellt Rydöbruk. Det gavs för sulfitsprit anläggnings vid Hyltebruk och motiverades av statens intresse att stimulera tillverkningen av flytande drivmedel.

Jag använder tillfället meddela att Sveriges industriförbund genom sin s. k. omställningskommitté numera på ett tidigare stadium än vad förut varit fallet varslar om förestående permitteringar och avskedanden, i syfte att ge de berörda arbetarna tillfälle att söka annat arbete och de allmänna organen för arbetsmarknadsreglering tillfälle att i tid vidtaga nödiga åtgärder. Vad som förekommit i fallet Rydöbruk har gett industriförbundet anledning att för sina medlemmar på nytt framhålla vikten av att de i god tid varsla om planerade driftsnedläggelser så att såväl näringslivets som det allmänna organ skola bli i tillfälle att i god tid överväga sina mått och steg för att bemästra situationen. Det är av synnerlig vikt att denna anmaning efterkommes.

Herr Holmberg: Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för det mycket utförliga svar, han har lämnat, och skall inte alls beklaga mig över att det är nekande beträffande mina frågor nr 1 och 2. Ty det förefaller ju av uppgifterna i svaret, som om försörjningsmöjligheterna för Rydö bruks arbetare skulle kunna anses säkerställda, i varje fall under en tid framåt, förutsatt att de planer, som svaret berättade om, också komma att kunna förverkligas. Det intresse för denna sak, som av svaret att döma visats från statsmakterna sida, har tydligen, såvitt jag kan förstå, stimulerat bolaget att göra en hel del utöver vad det ursprungligen tänkte för att de arbetare, som mista sina anställningar vid bruket genom dess nedläggande, ej skola bli utan existensmöjligheter.

Jag måste emellertid säga att jag tycker det är otillfredsställande, att också min tredje fråga — den om jag så får säga principiella frågan — har blivit nekande besvarad. Herr statsministern betecknar det ju själv i sitt svar såsom ett samhällsintresse, att vid driftsnedläggelser arbetare och anställda ej ställas utan försörjningsmöjligheter, och det är jag hjärtligt överens med herr statsministern om. Men under sådana förhållanden borde man också söka skapa några slags garantier för att fortsatta försörjningsmöjligheter verkligen beredas arbetare och anställda. Några sådana garantier finnas för närvarande inte, utan detta beror helt och hållet av företagens goda vilja. Vi ha tidigare sett många exempel på, hurusom företag lagts ner i rationaliseringssyfte eller därför att man har önskat rädda pengarna ur dem för andra ändamål, och hur detta har betytt, inte bara att människor blivit arbetslösa, utan också att de fått andra svårigheter att dras med, såsom exempelvis blev fallet vid en del järnbruk, där arbetarna i viss utsträckning hade skaffat sig egna hem. Vid sådana tillfällen ha de anställda oftast inte haft annat än stat och kommun att falla tillbaka på. Det kan, såvitt jag förstår, nationalekonomiskt sett inte vara så värst klokt att tillåta, att ett företag får läggas ned och att dess anställdas försörjning sedan skall övertagas av fattigvården eller av staten. De, som lägga ned företag, i syfte att rädda sina pengar, d. v. s. att gagna sin egen ekonomi, borde vara skyldiga att på ett eller annat sätt hålla arbetarna skadeslösa, därest inte företagen ändå skulle kunna hållas i gång.

Jag hade väntat mig att det i regeringen, nu då efterkrigsprogrammet med dess paroll om full sysselsättning blir allt aktuellare, skulle finnas speciellt intresse för denna sak, men det är väl så, som herr statsministerns egna partivänner säga, när de äro ute och tala om efterkrigsprogrammet, att man inte av den sittande regeringen kan vänta, att den skall göra någonting därvidlag. Om man vill föra det framåt, behövs en annan regering, och man får därför

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m. (Forts.)
tydligt ställa sina förhoppningar på denna frågas slutliga lösning till en sådan ny regering.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion om vad denna regering och en annan kan vilja göra.

Jag fäster endast uppmärksamheten på att herr Holmbergs tredje fråga gäller ett förslag av viss bestämd art, nämligen att man genom en lagstiftning skall förhindra, att bolag i koncentrationssyfte nedlägga industrier och på så sätt framkalla arbetslöshet. Jag har velat tillbakavisa hela den föreställningen, att man skulle uppehålla företag bara därför att de sysselsätta folk, även om man genom en effektivare produktion kunde åstadkomma ur samhällets synpunkt bättre utbyte. Men jag har samtidigt betonat, att de sociala synpunkterna därvid måste beaktas, och jag kan på det hela taget instämma i det resonemang som herr Holmberg förde. Jag kan inte finna det rimligt, att man har en företagsamhet som skötes på det viset, att mängder av arbetare och hela samhällen ett, två, tre utsätts för oberäkneliga risker.

Regeringen har ju — det var inte denna, utan en tidigare regering som jag också tillhörde — i ett fall avtalat med ett företag om vissa avsättningar, som skulle innebära garantier för att man i händelse av en nedgång i produktionen och minskning av antalet anställda skulle ha möjligheter att lämna sådana bidrag till arbetarna, som vore behövliga för att de skulle kunna anpassa sig efter den nya situationen, och även sådana bidrag till berörda kommuner, att de inte genom en sådan hastig förändring försattes i ett finansiellt oläge. De principer, efter vilka detta avtal tillkommit, synas mig böra tillämpas även när det gäller andra företag. Jag skulle helst se, att den nya sociala anda, som börjat prägla vår företagarvärld, ledde till att man från företagets egen sida ville beakta dessa synpunkter och vidtaga nödvändiga trygghetsåtgärder. Men om inte detta sker och om samhället gång efter annan ställes inför onödiga svårigheter på grund av driftsnedläggelser utan hänsyn till allmänna synpunkter, är inte den tanken främmande för mig, att man genom en lagstiftning försöker även på detta område få bättre förhållanden. En sådan lagstiftning bör emellertid, som sagt, ej ta sikte på att konservera företagsamhet, som inte är tip-top, utan bör avse just att skydda arbetare, anställda och kommuner mot onödiga bördor till följd av ett handlingsätt från de enskilda företagets sida, som inte är samhälleligt tillrådligt.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Herlitz' interpellation angående ändring i förordningen om varuskatt m. m., fick nu ordet och anförde: Herr talman! Under hänvisning till att visst namngivet företag i Stockholm förklarats skyldigt att retroaktivt erlägga varuskatt med ca 86 000 kronor, har herr Herlitz — med första kammarens tillstånd — till mig riktat följande frågor:

*Ang. ändring
i förordningen
om varuskatt
m. m.*

1) Anser herr statsrådet förordningen om varuskatt böra kompletteras och ändras i syfte att undanröja sådana olägenheter av dess tillämpning, som i det föregående angivits?

2) Anser herr statsrådet sig kunna medverka till att det företag, varom nu är fråga — och eventuellt andra, som drabbats av samma öde — ekonomiskt gottgöres för de förluster, som genom ovan angivna tillämpning tillfogats detsamma?

I anledning av dessa frågor får jag anföra följande.

Enligt interpellanten skulle anledningen till det läge, vari det ifrågakomma

Ang. ifrågasatt nedläggning av sulfittfabriken i Rydö m. m. (Forts.)
företaget råkat, vara att söka i två grundläggande brister i varuskatteförordningen. Interpellanten åsyftar härvid *dels* själva den teknik, som kommit till användning vid angivandet av de enligt förordningen skattepliktiga varorna, och *dels* det förhållandet att varuskatteförordningen icke inrymmer befogenhet för Kungl. Maj:t att efterskänka eller restitueras skatt i sådana fall, där en dylik åtgärd är av särskilda omständigheter påkallad.

Vad angår varuangivningen får jag erinra om att de skattepliktiga varorna upptagits i en vid förordningen fogad förteckning, i vilken definieringen av varuslagen anknutits till gällande tulltaxa med statistisk varuförteckning. Detta förfaringsätt har enligt interpellanten möjliggjort en sådan tolkning av förordningen, att dess tillämpningsområde kommit att erhålla en omfattning som den sakkunniga expertisen icke räknat med. Vad åter angår avsaknaden av regler om rätt till efterskänkande av skatt hade detta medfört, att man i förevarande fall icke kunnat — såsom enligt interpellanten av billighetsskäl bort ske — låta skatten träda i tillämpning först fr. o. m. den dag, då genom vederbörande myndighets beslut blivit fastslaget att skatteplikt föreläge för de produkter företaget tillverkade.

Interpellanten har nu frågat mig, om jag anser att förordningen bör kompletteras och ändras i nyssangivna hänseenden. Vad då först angår frågan om varuangivningen anser jag i denna del tillräckliga skäl icke föreligga för en författningsändring. Även om den valda metoden för angivande av de skattepliktiga varorna kunnat under den första tiden efter förordningens ikraftträdande medföra en viss osäkerhet beträffande skattepliktens omfattning, torde man likväl — sedan förordningen numera varit i tillämpning under snart fyra år — få anse att frågan om den närmare omfattningen av skatteplikten i huvudsak vunnit sin lösning genom av myndigheterna träffade avgöranden. Vid sådant förhållande kan införandet av ett nytt system för varuangivningen — i stället för att medföra en bättre tingens ordning — tvärtom leda till uppkomsten av nya meningsskiljaktigheter angående gränsdragningen mellan skattepliktiga och icke-skattepliktiga varor. Jag vill i detta sammanhang och för att frågan icke skall ges för stora proportioner även nämna, att under hela den tid förordningen varit i tillämpning, utöver de 3 besvärsmål som anhängiggjorts av det av interpellanten åsyftade företaget, endast 17 överklaganden skett av kontrollstyrelsens beslut i varuskattemål.

Vad härefter angår frågan om ändring av förordningen i syfte att bereda Kungl. Maj:t befogenhet att, då synnerliga skäl därtill äro, medgiva befrielse från eller återbäring av varuskatt delar jag interpellantens uppfattning om önskvärdheten av en dylik komplettering av författningen. Jag är även beredd att, i vad på mig ankommer, verka för ett snabbt genomförande av en sådan författningsändring.

Vad slutligen angår interpellantens fråga, om jag anser mig kunna medverka till att det av honom avsedda företaget — och eventuellt andra företag i samma läge — ekonomiskt gottgöres för sina ifrågavarande förluster, anser jag mig för närvarande icke böra göra annat uttalande än att frågan om en dylik skatterestitution får bli beroende *dels* på om den ifrågasatta författningsändringen kommer till stånd och *dels* — därest så sker — på det resultat, vartill prövningen av en ansökan om restitution kan leda.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få uttala mitt tack för svaret och min ganska ogrumlade tillfredsställelse med dess innehåll.

Vad det gäller är ju att sörja för att en företagare, som har gjort ett ursäktligt, måhända alldeles oundvikligt misstag i fråga om varuskatteförord-

Ang. ändring i förordningen om varuskatt m. m. (Forts.)

ningens tillämpning, inte skall drabbas av den kanske ruinerande påföljden att skatten stannar på honom utan möjlighet till sådan övervältring av densamma på konsumenterna, som varit avsedd. Jag är glad att statsrådet delar min mening härutinnan och anser, att en rättelse måste ske. Det gläder mig också att han är villig att sörja för att förändringen blir snabbt genomförd — jag tar för givet att han avser att framlägga proposition i saken för innevarande års riksdag. Det är verkligen ingen lätt sak för en företagare att, såsom skett i det fall som gav anledning till min interpellation, i årtal ligga ute med ett skattebelopp dubbelt så stort som företagets eget kapital. Från andra håll har jag hört berättas om precis likadana svårigheter — i mindre proportioner, men av lika katastrofal betydelse för dem som drabbats.

Det är naturligtvis alldeles för tidigt att nu dryfta den blivande lagens utformning och tillämpning. Jag vill bara uttala den förhoppningen, att det inte ligger någon strävan att göra den alltför restriktiv bakom statsrådets betonde av att restitution skall kunna komma i fråga endast då synnerliga skäl därtill äro.

Att statsrådet icke velat gå in för en ändring av principerna för varuansgivningen i förordningen förstår jag helt och fullt, och jag vill säga att om än min interpellation kan ha givit ett annat intryck, så var det dock ej alls min mening att något sådant skulle ske. Jag vill emellertid be herr statsrådet att ha uppmärksamheten fästad på huruvida inte möjligen på en och annan punkt något bör göras för att få författningen tydligare. Det är ett förhållande som manar till eftertanke, att, såsom har upplysts i det ärende, jag här åsyftar, en viss vara har blivit skattebelagd, medan andra varor, som efter mångas omdöme äro av precis samma slag, ha gått fria från skatt. Det måste vara någon besynnerlig dunkelhet i författningen, som skulle kunna undanröjas.

Naturligt finner jag det också, att herr statsrådet inte nu varit beredd att ta ståndpunkt till frågan om ersättning till det företag, som jag här närmast har intresserat mig för. Jag vet att bolaget har ingivit en ansökan, som väl nu är på remiss, och jag förstår att herr statsrådet icke på detta stadium vill uttala sig om saken. Jag är emellertid förvissad att, om som jag hoppas en lagändring åvägabringas, företaget kommer till sin rätt. Att statsrådet så oförbehållsamt har medgivit behovet av en författningsändring efter att ha tagit del av vad som passerat i just detta ärende, vill jag också ta som en fingervisning om att hans tankar gå i samma riktning. Jag kanske får lov att med avseende på detta konkreta spörsmål erinra om att ersättningsfrågan gäller inte bara det utlagda skattebeloppet, utan också de utgifter, som företaget nödgats ådraga sig för att under en följd av år inför olika myndigheter förfäkta sin rätt.

Här kunde jag egentligen sluta, herr talman, men jag måste tillägga en sak. Det är ganska förvånande att frågan om rättande av ett så uppenbart missförhållande som det nu ifrågavarande skall behöva komma upp på det sätt som här skett, nämligen först genom att ett företag i årtal för en kamp för sin rätt inför domstolar och administrativa myndigheter och sedan genom en interpellation i riksdagen. Jag menar alls inte att lasta herr statsrådet för att han ej haft ögonen öppna när det gällt denna sak, men det förvånar mig i hög grad att den myndighet, kontrollstyrelsen, som har varuskatteförordningens tillämpning om hand och som från det här föreliggande fallet liksom från andra mycket väl vet vad som har förekommit, inte har gjort någonting för att få en rättelse till stånd, utan tvärtom på alla fronter kämpat en energisk kamp mot det ifrågavarande företaget. Jag skall inte gå in på en skildring av den lidandeshistoria, som här har förelupit, utan vill inskränka mig till att hemställa, att herr statsrådet i de handlingar, som stå till hans förfogande, ville göra sig underrättad om hur kontrollstyrelsen har gått till väga för att förfäkta sin

Ang. ändring i förordningen om varuskatt m. m. (Forts.)
 ståndpunkt. Helt upptagen av intresset att genomdriva statens skattekrav per fas et nefas har kontrollstyrelsen inte alls fått upp ögonen för orimligheten i de resultat, som dess författningstillämpning lett till, och för den orättvisa, som här har ägt rum — om man ser till saken — och inte gjort någonting för att förhjälpa en skattebetalare, som har råkat illa ut, till en rimlig och rättvis lösning. Varför har inte kontrollstyrelsen kommit på tanken att resa frågan om någon sådan restitutionsanordning, som statsrådet, efter att ha kastat en ganska flyktig blick på saken, har funnit självklart rekommendabel? Kontrollstyrelsen förefaller mig ha helt missuppfattat sin ställning som skattemyndighet. Är det så, som kontrollstyrelsen anser — jag vet inte om det är riktigt — nämligen att styrelsen har att träffa bindande avgöranden om skatteplikten, så att det sedan inte finns någon möjlighet att gå till allmän domstol, då gäller om den skattemyndigheten liksom om alla andra, att den icke skall fungera rätt och slätt såsom en förfäktare av statens fiskaliska intressen, utan bör objektivt väga det allmännas intressen mot de enskilda skattebetalarnas och aktivt ingripa till dessa senares stöd, då anledning därtill gives.

*Ang. kostna-
 derna för
 Ölands förse-
 ende med
 bränsle.*

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet **Rubbestad**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantzs interpellation angående kostnaderna för Ölands förseende med bränsle, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Mannerskantz frågat mig, om jag vill medverka till att frågan om nedbringandet av kostnaderna för landskapet Ölands förseende med bränsle noggrant undersökes och att därvid framkommande möjligheter till förbilligande av distributionen utnyttjas.

Med anledning härav får jag meddela följande.

Som framhållits i interpellationen måste mellersta och södra Ölands behov av ved i stor utsträckning tillgodoses med ved från fastlandet. För att åstadkomma en erforderlig prisutjämning för denna ved fastställde bränslekommissionen från och med den 1 augusti 1943 vissa debiteringspriser för alla leveranser av kastved från fastlandshamnar inom Kalmar län mot licens eller anvisning till förbrukare eller vedhandlare på Öland. Sedan dess är sålunda debiteringspriset för pannved, levererad fritt kaj på fastlandet, 12:50 kr. per m³ och priserna för övriga sortiment i proportion härtill. Utöver dessa debiteringspriser tillkomma kostnaderna för hamnavgift, ilastning, sjötransport och assurans för transporten till Öland samt, sedan veden kommit till Öland, kostnaderna för lossning och transport av veden från kaj till konsumentens upplag. Vid försäljning genom vedhandlare tillkommer vedhandlarens marginal.

Den 1 juli 1944 utvidgades det allmänna vedclearingsystemet i syfte att begränsa priserna för kastved och massaved på mottagningsorten, beräknade fritt banvagn eller fritt i fartyg, till, för pannved 15 kr. per m³ och för övriga sortiment i förhållande därtill. I samband därmed lät bränslekommissionen genom kristidsstyrelsen i Kalmar läns södra kristidsstyrelseområde undersöka, huruvida det ur prissynpunkt skulle vara till fördel, om en clearing till debiteringspriser anordnades fritt kaj på Öland i stället för fritt kaj på fastlandet. Denna undersökning gav emellertid till resultat, att de nu gällande debiteringspriserna på fastlandet med tillägg av kostnaderna för sjötransporten till Öland gävo ett genomsnittligt lägre pris än nyssnämnda högstpriser. Med hänsyn till att fraktsatserna för sjötransporterna från fastlandet i Kalmar län till en och samma hamn på Öland utvisa endast obetydliga skillnader, ansågs behovet av en utjämning av dessa transportkostnader icke vara så framträdande, att enbart på den grund ett visst pris borde fastläggas fritt kaj på Öland. Sjötransportkostnaden åstadkommer sålunda i den nuvarande prissättningen icke i och för

Ang. kostnaderna för Ölands förseende med bränsle. (Forts.)

sig några störande ojämnheter i prisbildningen på veden på Öland. Den skillnad i konsumentpriserna, som förefinnes, beror dels på skillnader i transportkostnader på Öland, dels på de extra kostnader som uppkomma, då ved tillhandahålles över vedhandlars lager. Sistnämnda förhållande gäller ju dock icke bara på Öland utan överhuvud taget i fråga om vedhandeln inom orter på den egentliga landsbygden.

I slutet av oktober 1944 inkom från kristidsstyrelsen till bränslekommissionen en framställning om ändring i prissättningen för vedleveranserna till Öland. Med hänsyn till att skeppningarna för säsongen pågått sedan mitten av maj månad och beräknades vara avslutade med november månads utgång, ansåg kommissionen en omläggning av det nuvarande clearingförfarandet icke lämpligen kunna ifrågakomma för innevarande bränslesäsong. Kristidsstyrelsen anmodades emellertid att i god tid innan skeppningarna av ved till Öland påbörjades för bränslesäsongen 1945/46 ånyo hos kommissionen anmäla frågan om en eventuell omläggning av clearingförfarandet med beaktande av då rådande förhållanden och det clearingutfall, som då föreläge i fråga om ved som tillförts Öland. I samband därmed böra enligt kommissionens mening särskilt utredas möjligheterna att genom på Öland verk samma vedhandlare få till stånd en mera enhetlig prissättning.

Som framgår av den nu lämnade redogörelsen har bränslekommissionen för avsikt att företaga en sådan undersökning som begärts i interpellationen. Därvid böra givetvis förefintliga möjligheter tillvaratagas att genom rationalisering av distributionen förbilliga veden. I vad mån därutöver några särskilda prisreglerande åtgärder böra vidtagas, får bero på resultatet av utredningen.

Herr Mannerskant: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret och för att jag fick del av det redan under gårdagen. Det framgår av detta, att vissa åtgärder äro under förberedande, och jag skall tillåta mig att ange några saker, som jag tror skulle vara värdefulla att därvid iakttaga.

I statsrådets svar är angivet, att priset för pannved, som är avsedd för Öland, i fastlandshamnarna är 12:50 kr. per m³ och för andra vedslag i proportion därtill. Jag tror att en av anledningarna till de nuvarande höga vedpriserna på Öland är att priset i fastlandshamnarna satts onödigt högt. Det skulle säkerligen kunna sänkas med åtminstone ett par kronor, om man hade mera praktiska anordningar för Ölands förseende med brännved. För närvarande får ved föras till Öland endast från ett fåtal hamnar, under det att det finns många hamnar, där det finns ved i närheten, som emellertid är avsedd för andra områden. Det gör att man får forsla veden till Öland från långt bort belägna platser och får onödigt stora transportkostnader till fastlandshamnen och även onödigt stora kostnader för lastning i fartyg. Om man kunde ställa det så att i huvudsak all ved i skogarna utmed den del av kusten, som ligger mitt för södra och mellersta Öland, reserverades för Öland, skulle man kunna sätta ett lägre pris på veden i fastlandshamnarna än 12:50 kr. Då skulle det också vara möjligt att vidtaga ytterligare en rationaliseringsåtgärd. Man skulle nämligen kunna utnyttja närbelägenheten av skog på det sättet, att fartygen direkt kunde lastas från upplag i skogen. Det finns på många platser stora möjligheter att ordna saken på detta sätt, som inte tidigare utnyttjats, och jag tror, att det skulle ge ett gott resultat. En förutsättning härför tror jag dock är, att skogsägarföreningen inom länet erhåller auktorisation för vedförsäljning på Öland, som den för närvarande inte har. Det mesta av den ved, som finnes i närheten av de hamnar, som inte disponerats för Ölands räkning, säljes nämligen genom skogsägarföreningen, eftersom skogsägarna äro medlemmar i denna.

Ang. kostnaderna för Ölands förseende med bränsle. (Forts.)
och det har kanske varit en bidragande orsak till att inte ved från de lämpligast belägna områdena kommit till Öland.

Jag är tacksam för löftet om en utredning beträffande möjligheterna att förbättra dessa förhållanden till instundande skeppningssäsong, och jag hoppas, att därvid praktiska synpunkter mera än hittills få dominera över kamerala och byråkratiska synpunkter. De speciella fördyringsmoment, som gjort sig gällande vid Ölands förseende med bränsle, måste även beaktas. Här föreligga en sju, åtta fördyringsmoment, vilka inte alla ha någon motsvarighet på andra håll. Försörjningsläget beträffande ved för detta skoglösa landskap — det gäller särskilt södra Öland — är sådant, att denna fråga för ölänningarna faktiskt är av den största betydelse. Det kan till och med ifrågasättas, om man inte vid utredningen borde taga under övervägande huruvida inte åtminstone invånarna i södra delen av ön skulle kunna få del av det clearingöverskott, som enligt vad jag fått uppgift om föreligger för Kalmar läns södra kristidsstyrelseområde.

Det är en annan fråga, som också irriterat och förvånat länge. På mellersta Öland finns ett skogsbälte med rätt mycket skog, men mejeriföreningarna på denna del av Öland, som vilja köpa ved av sina egna medlemmar — de skulle kunna leverera ungefär vad mejerierna behöva — ha inte möjlighet att göra det direkt, utan det måste gå via den auktoriserade vedhandlaren. Det tillgår ofta på det sättet, att skogsägaren helt enkelt betalar honom 50 öre och sedan kör veden själv. I början trodde man, att man inte fick göra ens det, utan vedhandlaren körde veden och skaffade sig då en liten extra förtjänst även på körningen.

Detta är några synpunkter, som jag tror att vederbörande borde beakta, när det gäller att underlätta ett förbilligande — kanske ett rätt avsevärt sådant — av denna vedförsörjning. Jag hoppas att statsrådet kommer att personligen vilja intressera sig för denna frågas vidare utveckling, och med detta ber jag att ännu en gång få tacka för det svar som givits.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag vill understryka vad den siste ärade talaren sagt, nämligen att det för närvarande inte är tillfredsställande ordnat med tillgodoseendet av Ölands behov av bränsle. Det kunde säkerligen ordnas på ett bättre sätt, och det har rätt missnöje bland befolkningen i fråga om denna sak under de senare åren. Nu kanske vi inte ha så långt kvar till krigets slut, men kunde detta missförhållande, som en fördyring av veden innebär, undanröjas, så bör man icke underlåta det. Ölänningarna ha många gånger frågat, varför de inte liksom tidigare under normala förhållanden ha kunnat få taga de vedmängder, som behöva hämtas utifrån, från lämpligaste plats, nämligen fastlandet mitt emot, och utan dessa många åtgärder, som fördyrat veden för dem.

Ölands befolkning — i synnerhet den på mellersta och norra delen av ön — lever ju under ganska karga förhållanden. Ölänningarna ha inte råd att lägga ned alltför stora kostnader för att skaffa sig sitt bränsle. Därför ha vedpriserna varit så mycket mera kännbara för dem under dessa år. De borde kunna få köpa den ved de behöva från smålandshamnarna mitt emot utan andra fördyrande omkostnader än sådana som betingas av försäljning och transport av veden. Här komma emellertid, såsom den föregående talaren sagt, en hel del fördyrande moment emellan.

Vi vore därför ytterst tacksamma, om herr statsrådet kunde föranstalta om sådana åtgärder, vilka möjliggöra en enklare och mera praktisk förmedling av veden än som nu sker.

Häri instämde herr *Heiding*.

Justerades protokollen för den 7 och den 10 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående vissa byggnadsarbeten m. m. för försvaret.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Propositionen hänvisades, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 170, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1945/46; och
nr 180, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1945/46 m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 183, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 186, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; och
nr 188, angående bidrag ur kyrkofonden till avlöning av pastorer vid svenska församlingar i utlandet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 189, angående Stockholms luftvärnsregementes förläggning; och
nr 191, angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid musikaliska akademien med musikhögskolan.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 196, med förslag till lantarbetstidslag; och
nr 197, med förslag till butikstängningslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående inrättande av en värnpliktslånefond, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 199, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 200, angående anslag till byggnadsarbeten vid vissa småskoleseminarier.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 202, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 203, angående anslag till tullverket för budgetåret 1945/46; och
nr 206, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 207, med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m.; och
nr 208, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 209, angående avstående av den rätt, kronan eller allmänna arvsfonden äger till andel i viss fastighet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 210, angående anslag för budgetåret 1945/46 till fria sommarresor för barn m. m.; och
nr 211, angående statsbidrag till psykisk barna- och ungdomsvård.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 212, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt
nr 213, med förslag till lag om ändring i 9 § utsökningslagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, angående statsbidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården; och
nr 216, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1945/46.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 217, angående förordning om upphävande i viss del av förordningen den 31 oktober 1939 (nr 768) med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 218, med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet, manskapsavlöningsreglementet och folkskolans avlöningsreglemente, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts proposition nr 219, med förslag till vissa ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare samt folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 220, angående reglering av avlönings- och pensioneringsförhållandena för f. d. landskanslisten vid länsstyrelsen i Västerbottens län O. M. Öhman;
nr 221, angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.;
nr 222, angående reglering av nomad- och folkskolinspektörernas expeditiönsförhållanden m. m.;
nr 223, angående bidrag till avlöning av landsantikvarier m. m.;
nr 224, angående anslag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola; samt
nr 225, angående särskilda övergångsförmåner åt långtidsinkallad beredskapspersonal.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 226, med förslag till lag om ändring i 7, 10 och 11 kap. vattenlagen.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 227, med förslag till lag angående ändring av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag), m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick författningsförslagen, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 228, angående uppförande av ett radiohus i Stockholm;
nr 229, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;
nr 230, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;
nr 231, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;
nr 232, angående anslag för budgetåret 1945/46 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; samt
nr 233, angående vissa anslag till socialstyrelsen.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med anhållan om riksdagens yttrande angående de av internationella arbetsorganisationens konferens år 1944 vid dess tjugusjätte sammanträde antagna rekommendationerna.

Propositionen hänvisades, såvitt angick rekommendationerna nr 71—73, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 235, angående anslag till landsfiskalerna m. fl.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 236, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 kap. 32, 33 och 34 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 237, angående vissa anslag till riks försäkringsanstalten.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Petersson, Emil*, m. fl., väckta motionen, nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlösningsreglemente för krigsmakten under krigstjänstgöring (krigsavlösningsreglemente).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av friherre *Beck-Friis* och herr *Mannerskantz* väckta motionen, nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om rätt för kommunerna att anslå medel till hemvärnets verksamhet; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående utredning om skapande av garantier till skydd för den enskilde mot personliga kränkningar genom missbruk av pressfriheten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Om utvidgning av justitieombudsmannainstitutionen m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående utvidgning och förändring av justitieombudsmannainstitutionen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 361, av herr *Johansson* i Stockholm, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning måtte företagas angående förstärkande av JO-institutet, helst medelst lekmannarepresentanter, och att proposition i anslutning härtill om erforderlig grundlagsändring måtte med det snaraste föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Linderot: Herr talman! Ehuru jag inte är motionär och rent formellt alltså inte har något ansvar att bära för det yrkande, som är framfört i föreliggande motion, vill jag inte att detta ärende helt opåtalat, endast med konstitutionsutskottets utlåtande skall gå till första kammarens protokoll.

Jag tänker inte ta upp problemet i hela dess vidd. Det överlåter jag åt vederbörande motionär att göra i den kammare, där motionen är väckt, men jag har velat med ett par allmänna reflexioner understödja den tanke och möjligheten något aktualisera det syfte, som vederbörande motionär givit uttryck för. Motionären vill nämligen att JO-institutionen skall genom riksdagens åtgärd få större effektivitet i fråga om gagnande av de ändamål som statsmakterna avsett med JO-institutionens inrättande.

Om utvidgning av justitieombudsmannainstitutionen m. m. (Forts.)

Det har framförts starka klagomål från olika håll över att den nuvarande JO-institutionen så småningom utvecklats till en tämligen byråkratisk institution, som icke i sin praktiska ämbetsutövning längre motsvarar det syfte, som de gamla grundlagsskrivarna hade för ögonen, när JO-institutionen en gång skapades. Jag skall inte här i kammaren gå in på detaljer för att styrka dessa olika klagomål, vilka jag dock finner berättigade.

Det allmänna rättsmedvetandet kan visserligen inte formellt och paragrafmässigt ges någon funktion i rättsskipningen och framför allt inte, när det gäller den dömande makten, men det allmänna rättsmedvetandet är en realitet, från vilken man icke av några som helst byråkratiska skäl bör bortse. JO-institutionen har skapats just för att bland annat hålla uppsikt över den dömande makten, så att den icke stelnar i juristeri och formalism och bortser från det allmänna rättsmedvetandets realiteter.

Nu har det ju faktiskt blivit så, som i motionen framhålles, att i JO:s ämbetsutövning framför allt de rent formella synpunkterna ha börjat dominera. JO ägnar sig alltså åt ett formellt granskande av huruvida dömande myndigheter i allo ha följt lagens bokstav. Det finns emellertid någonting som heter lagens anda, och ingen lagskrivare — det torde nog juristerna i kammaren kunna instämma med mig i — har ännu kunnat utforma allmänna lagar så exakt, så konkret, att ingen tvekan i något som helst rättsfall skulle kunna föreligga om huruvida man skall döma på det eller det sättet.

Till JO-institutionens uppgifter hör emellertid också — och det är väl det väsentliga — en allmän övervakning av rättsvärden i landet, oavsett hur dömande myndigheter i sin gärning följa paragraferna. Denna viktiga uppgift har mer och mer eliminerats från JO:s verksamhet, så långt man kan se av dess ämbetsberättelser. Det är härutinnan som motionären har velat få en bättring till stånd. Jag vågar inte personligen garantera, att den väg motionären har tänkt sig skulle vara den absolut bästa och effektivaste. Den innebär ju ett försök att genom inrättande av en lekmanrepresentation vid sidan av JO ge vad jag här har kallat det allmänna rättsmedvetandet en mera direkt omedelbar och folklig instans i JO-institutionen. Ur demokratisk synpunkt torde väl intet vara att invända mot detta förslag. Det kan ju tänkas, att det från juristhåll kan framkomma erinringar av formell art. Men ur lekmannasynpunkt kan väl icke någon bärande invändning göras från demokratiens sida, i varje fall inte mot själva den tanke, som är uttryckt i förslaget.

Konstitutionsutskottet har funnit sig böra med en mycket kort motivering avvisa det hela. Konstitutionsutskottet säger bland annat — och det tycks vara ett huvudargument för dess avvisande ståndpunkt — att vissa grundlagsändringar genomfördes år 1941 i syfte att stärka JO-institutionens ställning. Ja, om jag inte minns fel, så innebar 1941 års beslut en viss höjning av JO:s lön och en utsträckning av JO:s tjänstetid till fyra år. Grundlagsändringen om tjänstetidens längd kan ju inte gärna åberopas som motivering för avslag på det yrkande, som motionären har framställt, ty den har ju egentligen inte med saken att göra.

Herr talman! Med dessa små reflexioner, som ju visst inte gå in på denna fråga om rättsvärden i hela dess vidd och djup — det är faktiskt i principiellt hänseende ingen liten fråga — har jag, som jag sade i början av mitt anförande, velat åstadkomma, att konstitutionsutskottets utlåtande icke opåtalat godkännes av första kammaren i den form det för närvarande har. Jag har för övrigt, herr talman, intet yrkande.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Det är kanske onödigt att i någon vidare mån bemöta den siste talarens anmärkningar. Vi kunna ju gärna

Om utvidgning av justitieombudsmannainstitutionen m. m. (Forts.)
erkänna, att JO-institutionen måhända inte till alla delar effektivt och lämpligt fullgör sina åligganden i vedertagen mening. Men det hördes även på herr Linderot själv, att han inte var alldeles övertygad om att den väg, som motionären här rekommenderar, är den verkligt effektiva och den rätta. Utskottet nämner ju här, såsom också herr Linderot antydde, att det inte är så länge sedan — det var år 1941 — som åtskilliga ändringar vidtogos för att förstärka JO-ämbetet. Jag vill säga herr Linderot, att även om dessa i realiteten inneburo någonting så vulgärt som bara en löneförhöjning, så var syftet därmed att göra institutionen till något annat än den var förut — ett passageämbete — genom att binda vederbörande tjänsteman starkare vid hans uppgift, så att han bättre än tillförne kunde ägna sig åt denna. Vi få taga för givet, att just denna åtgärd avsevärt lett till den förbättring, som man avsåg att vinna.

Under sådana förhållanden och med understrykande av att första lagutskottet under senare år inte haft någon anledning till anmärkning mot JO menar konstitutionsutskottet, att det inte kan anses vara av behovet påkallat att gå motionären till mötes, och jag vill, herr talman, just på denna grund även för min egen del yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Schlyter: Utskottets talesman erinrade om att i utskottets utlåtande anføres, att första lagutskottet vid sin granskning av JO:s ämbetsberättelser under senare år icke funnit anledning till anmärkning mot justitieombudsmannen. Jag hörde nyss inne i andra kammaren den ledamot som där förde utskottets talan säga, att ett tillstyrkande av bifall till motionen skulle innebära ett underkännande av den granskning, som utförts av lagutskottet. Såvitt jag förstår, herr talman, ha dessa saker icke med varandra att göra. Den omständigheten, att första lagutskottet icke har funnit anledning att rikta någon anmärkning mot justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, får naturligtvis icke förhindra en prövning, huruvida justitieombudsmannainstitutionen skulle kunna förstärkas genom tillförande av ett lekmannaelement. Jag finner för min del, att detta uppslag är mycket intressant. Vi ha ju sett många andra områden inom rättsvården, där tillgången till lekmän har visat sig vara av stor betydelse, och jag förstår icke bättre än att man även här skulle kunna tänka sig någon funktion för lekmän.

Nu vill jag icke ta ställning till denna fråga, herr talman. Jag vill bara säga, att om motionen skulle komma igen en annan gång, så kommer första lagutskottet icke att känna sig kränkt, ifall konstitutionsutskottet tillstyrker en utredning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvís till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—36.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—41.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 42.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 16 000 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1945/46 av anslaget använda ett belopp av högst 500 000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelse från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd.

*Anslag till
bidrag till
skattetyngda
kommuner.*

Herr Hage: Herr talman! Jag har vid årets riksdag väckt en motion rörande bestämmelserna om understöd till skattetyngda kommuner. Motionen går ut på att när en kommun utdelar kommunalt pensionstillskott i stället för fattigvårdsunderstöd, skall kostnaden härför för kommunen kvalificera till erhållande av skatteutjämningsbidrag. Så sker icke nu. Följden härav blir, att många kommuner, som äro benägna att införa systemet med kommunalt pensionstillägg, dra sig för detta. De fortsätta med att låta den behöfliga kompletteringen av folkpensionen utgå i form av fattigvård, ty då får utgiften härför inräknas i det belopp, som kvalificerar till skatteutjämningsbidrag.

Min motion har remitterats till bevillningsutskottet, vilket jag är mycket förvånad över. Det gäller här en författning, som ligger till grund för utdelande av skatteutjämningsbidrag, och därför hade jag hela tiden föreställt mig, att motionen skulle gå till statsutskottet, där man behandlar anslaget till skattetyngda kommuner. Under sådana förhållanden är jag förhindrad att nu göra något yrkande, när det gäller denna motion, men jag skall i alla fall be att få säga några ord med anledning av den föreliggande punkten.

Jag gör det såsom representant för ett län, som är i allra högsta grad skattetyngt. Av våra landskommuner ha alla utom en så hög bevillning, att skatteutjämning utgår till dem. Detta förhållande har också berörts i utskottets utlåtande. Det framhålles visserligen, att skatteunderlaget i många landsdelar har ökat på ett sådant sätt, att behovet av skatteutjämning minskat, men det heter å andra sidan också: »Ett stegrat behov av utjämningsbidrag inom Norrbottens län har emellertid motvägt den eljest i stort sett sjunkande tendensen, så att det totala behovet av skatteutjämningsmedel för nästa budgetår har uppskattats till samma belopp som för innevarande budgetår.»

Jag hade tänkt att få några siffror antecknade till protokollet för att belysa detta och för att på samma gång belysa behovet av att en reform av skatteutjämningsbestämmelserna genomföres så fort som möjligt. Det var från början meningen, att ett förslag skulle läggas fram till detta års riksdag. Men nu, då så inte har skett, vill jag ha anfört till protokollet, att särskilt vi, som representera hårt skattetyngda bygder, äro oerhört intresserade av att ett förslag föreläggas åtminstone nästa års riksdag.

Det förslag, som är utarbetat av kommunalskatteberedningen, tillfredsstäl-

Anslag till bidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

ler oss inte. Vi föredra i stället ett förslag av herr Sandström på stockholmsbänken, vilket syftar till att åstadkomma samma skattebelastning i rikets alla län. Detta tilltalar oss naturligtvis ofantligt mycket mera, men jag förstod redan från början, att det var dödsdömt. Men om regeringen inte kan lägga fram ett sådant utmärkt förslag, hoppas vi att i alla fall få ett gott förslag, som hjälper de skattetyngda kommunerna och gör livet lättare att uthärda än det för närvarande är med den skattetunga, som existerar i en mängd kommuner.

Jag skall nu nämna några siffror. När vi en gång tidigare diskuterade denna sak, sade man, att man exempelvis skulle sträva efter att förhindra, att skattebelastningen översteg 18 kronor per 100 kronor, och man nämnde till och med siffran 15 som ett eftersträfvansvärt maximum för skattebelastningen i kommunerna. Om man går igenom årsbok för Sveriges kommuner för år 1944, finner man emellertid, att en kommun i Norrbottens län, Karesuando, sedan skatteutjämning erhållits, uppnår en skattebelastning på 20:08 kronor och att många kommuner komma upp i 17 å 18 kronor. Jag vill nämna, att Piteå landskommun har 17:59, Töre 17:63, Karl Gustav 17:46, Övertorneå 17:27 och Norrfjärden 17 kronor.

Jag har velat få dessa siffror antecknade till protokollet för att därmed starkt understryka behovet av att ett verkligt gott förslag rörande skatteutjämningen lägges fram till nästa års riksdag. Jag vill i det sammanhanget också passa på att uttala en förhoppning, att det skall bli möjligt att av det extra anslaget vid den blivande tilldelningen ge särskilt dessa hårdast skattetyngda kommuner något bättre tillskott än för närvarande. Kungl. Maj:t har ju även i år föreslagit, att 500 000 kronor skola få användas i exceptionella fall för att hjälpa hårt skattetyngda kommuner, och detta förslag har tillstyrkts av utskottet. Det är min förhoppning att — om det inte finnes några regler som hindra detta — dessa 500 000 kronor i största möjliga mån komma till användning för att hjälpa de allra hårdast skattetyngda kommunerna. Jag tycker, att det vore rimligt, att man åtminstone sträfvade efter att komma dit-hän, att ingen kommun i detta land hade en nettoskattetunga av mer än låt mig säga 16 å 17 kronor. Även det är dock en ganska hård skattetunga — sedan kommer ju därtill statsskatten. Men vi uppe i Norrbotten ha så små pretentioner, att vi skulle bli relativt belåtna, om vi kunde uppnå åtminstone något dylikt.

Jag har, herr talman, ansett mig ha behov av att säga detta. Men som saken nu ligger till kan jag inte framställa något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 43—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—43.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—47.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 48.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till standardiseringsverksamheten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 170 500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte såsom Bidrag till standardiseringsverksamheten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 158 500 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Bäckström, Gustaf Iwar Anderson, Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Malmö, *Staxäng, Hall, Malmborg* i Skövde och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte såsom Bidrag till standardiseringsverksamheten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 170 500 kronor.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Såsom framgår av denna punkt i utskottets utlåtande har utskottet prutat på det av Kungl. Maj:t föreslagna bidraget till standardiseringsverksamheten. Emellertid äro vi inte mindre än 11 reservanter i utskottet, som röstat för Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär ett något högre anslag än utskottet föreslagit. Jag skall be att få i korthet redogöra för detta ärende och den behandling det har undergått.

Den s. k. Sveriges standardiseringskommission — stadgarna äro fastställda av Kungl. Maj:t — har till uppgift, bland annat, att befordra en riktigt avvägd standardisering inom industriell produktion och teknisk verksamhet samt att medverka till att härför erforderliga undersökningar och arbeten utföras, ävensom att utgöra centralorgan för standardiseringsarbetena inom landet. Kommissionen ingav sin framställning om statsanslag den 31 augusti 1944 och äskade då ett belopp av 220 500 kronor, med anmälan att av detta belopp 50 000 kronor skulle användas för bestridande av kostnader för oförutsedda arbeten.

Bland dem, som standardiseringskommissionen ansåg förtjänta av ett högre anslag på grund av ökad verksamhet, var den s. k. emballagekommittén, för vilken föreslogs ett från 8 000 till 15 000 kronor höjt anslag. Inom järn- och metallmanufakturindustrien, framhåller kommissionen vidare, är standardiseringsbehovet mycket stort, och det nyligen igångsatta arbetet omfattas med intresse av både tillverkare och förbrukare. Kommissionen påpekar också standardiseringsarbetets stora betydelse, när det gäller elektrisk materiel, och återopar därvid bland annat den ökade elektrifieringen. Højning av statsanslaget vore enligt kommissionens mening behöfvig även för jordbrukstekniska föreningen och för stål- och metallnormskommittén. Genom en ökad standardisering av lantbruksmaskiner och redskap för jordbruket kunna nämligen tillverkningskostnaderna nedbringas till båtnad för konsumenterna.

Standardiseringskommissionens framställning remitterades bland annat till kommerskollegium, som också hörde Sveriges industriförbund. Industriförbundet har i sitt yttrande förklarat sig livligt, som förbundet uttrycker det, till-

Anslag till
standardise-
ringsverksam-
heten.

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

styrka kommissionens framställning, och kommerskollegium har också tillstyrkt denna. Även departementschefen säger, att bidrag till standardiseringsverksamhetens upprätthållande allt fortfarande är av nöden, och han tillstyrker ett belopp av 170 500 kronor, vilket innebär någon ökning i jämförelse med det tidigare anslaget. Däremot biträder han icke framställningen om 50 000 kronor för oförutsedda arbeten.

Nu säger statsutskottets majoritet, att standardiseringsverksamheten i första hand är ett producentintresse, och med åberopande av ett tidigare liknande uttalande av statsutskottet vill utskottet icke vara med om att beloppet höjes med de av departementschefen öskade 20 500 kronorna, utan håller före, att verksamheten bör bestridas i första hand av producenterna. Men denna uppfattning är nog icke riktig. Standardiseringsverksamheten är både ett producent- och ett konsumentintresse, och på många områden är det konsumenterna som ha de största fördelarna av standardiseringen. Man skulle kunna plocka fram en hel rad exempel på detta. Låt oss exempelvis gå till det elektriska området. Är det icke en fördel för konsumenterna, att vi fått en standardtyp av elektriska glödlampor? Hur skulle det vara, när man skall byta våning, om man också skulle byta lampor? Vidare pågår inom sjukvården en standardiseringsverksamhet, när det gäller utrustning av våra sjukhus. Verksamheten omfattas med livligt intresse och har varit till stor nytta.

Det anfördes i statsutskottet flera exempel på fördelarna av standardisering. Om man behöver ersätta en maskindel, som gått sönder, och man icke har i största möjliga mån standardiserade artiklar, kan det vålla både besvär och kostnader att få den ersatt. Det har nog många bilister fått erfara. Samma är förhållandet på jordbrukets område i fråga om vissa maskiner. Det är klart, att standardiseringen också kan drivas för långt och att det därför kan vara nyttigt med en viss avvägning. Men så långt ha vi icke kommit med standardisering i detta fall, att man ens behöver ägna en tanke åt frågan, om den skulle ha drivits för långt. Det återstår ännu mycket att göra för att få standardiseringsverksamheten ytterligare utvecklad på här ifrågavarande område, och det torde därför icke vara någon risk att få för långt driven standardisering.

Att säga, att standardiseringsverksamheten enbart skulle vara ett producentintresse, förefaller mig därför oriktigt. Det anfördes i statsutskottet exempel på att det kan finnas producenter, som ha intresse av att vissa artiklar icke äro standardiserade, därför att vederbörande konsumenter då bli hänvisade speciellt till dem för att göra sina inköp, men det behöva vi ju i detta sammanhang icke ta upp till diskussion. Frågan gäller här, huruvida riksdagen vill följa Kungl. Maj:ts enligt min mening välmotiverade förslag att alltjämt stödja standardiseringsverksamheten och utöka det tidigare utgående anslaget med det ganska obetydliga belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid den föredragna punkten av undertecknad med flera avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Boman*.

Herr **Ekströmer**: Herr talman! Inom utskottsavdelningen ha vi givetvis noggrant diskuterat denna fråga, och alla voro ense — liksom man var det inom utskottet i dess helhet — att standardiseringsverksamheten är ett första rangens intresse för vår industri. Jag kan själv såsom industriman vitsorda, att det pågår ett oavslutligt arbete på standardisering inom snart sagt varje industrigren. Den som vill hålla sitt företag på toppen av utvecklingen, är faktiskt tvungen till ett dylikt arbete. De pengar som anslås till standardiseringsverksamheten — till samordning och gynnande av denna verksamhet — äro därför

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

mycket väl använda pengar. Enligt min uppfattning, som jag förmodar delas av utskottsmajoriteten, förhåller det sig emellertid så, att dessa pengar mera få anses såsom vad man kallar hjälp till självhjälp. Vi ha därför ansett att en viss återhållsamhet inte skulle vara ur vägen.

Reservanterna ha såsom motivering för sitt yrkande uttalat, att standardiseringsverksamheten alltjämt är förtjänt av statsbidrag. Jag vill påpeka, att utskottet ingalunda bestritt, att så är fallet. Utskottet har endast, på det av mig nyss anförda skälet, ansett att man bör gå litet försiktigt fram. I fråga om de områden som sedan länge varit underkastade standardisering har utskottet ansett det förut utgående anslaget tillräckligt. Däremot har utskottet icke haft något emot att för nyare verksamhetsområden, såsom emballagekommitténs och jordbrukstekniska föreningens arbetsområden, anvisas medel i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag kan inte finna annat än att utskottets försiktiga ståndpunkt är sund. Utan att sålunda inlåta mig på någon vidlyftigare argumentering tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Myrdal: Herr talman! Den föreliggande frågan, huruvida standardiseringsverksamheten skall hjälpas med det större eller mindre anslaget, kan se ut som en liten fråga. Men jag tror att det i själva verket är en stor fråga, enär riksdagens beslut måste komma att tagas som i viss mån signifikativt för inställningen inom riksdagen till denna viktiga verksamhet. Jag tror att beslutet kommer att vara signifikativt framför allt med hänsyn till den principiella motivering som den knappa utskottsmajoriteten givit sin rekommendation. Därför skall jag tillåta mig att säga några ord i frågan.

Det föreligger även en annan anledning för mig att taga till orda. Kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering har nyligen avlämnat ett betänkande med förslag om att stödja avsättningen av varaktiga konsumtionsnyttigheter under en arbetslöshetskris. Det ter sig så enkelt att säga, att om det är depression, skola vi icke låta möbelsnickarna gå arbetslösa, medan en stor del av våra barn sakna egna sängar. Men när vi i kommissionen skulle arbeta med problemet, funno vi att det var utomordentligt svårt. Vi ha arbetat ett halvår och dock icke avlämnat mer än vad vi själva kallat ett principförslag. Inom kommissionen rådde icke enighet om subventionsfrågorna, det vill säga frågorna om på vad sätt och i vad mån staten skall vara beredd att giva finansiellt bidrag till familjerna. På den punkten hade högerrepresentanterna reserverat sig, varför det blott är socialdemokraternas, folkpartiets och bondeförbundets representanter som stå för den delen av betänkandet. Men kommissionen kom också in på rationaliseringsproblemen och var fullkomligt enig om att det föreligger ett starkt behov av standardisering inom detta viktiga industriområde. Och kommissionen var även enig om att goda skäl tala för väsentligt höjda statsbidrag till standardiseringsverksamheten. Ur vår synpunkt skulle det förefalla som en svår motgång, om riksdagen skulle gå med på ett lägre anslag än det som Kungl. Maj:t begärt, när vi på ett mycket viktigt delfält funnit skälen vara starka för ett ökat statligt stöd åt verksamheten.

När vi inom kommissionen arbetade med detta problem, hade vi tillfälle att komma i praktisk kontakt med de organisationer och personer, som äro verksamma inom standardiseringsverksamheten, och jag tror mig kunna säga att såsom ett allmänt intryck kvarstod en stor respekt för det arbete som pågår på området och för det intresse som från industrimännens sida visas denna verksamhet. Jag tror att de av mina kammarkamrater som äro medlemmar i kommissionen, herrar von Heland, Nordenson och Wehtje, äro beredda att instämma med mig på den punkten.

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

I utskottsmajoritetens motivering finnes en mening, som skulle kunna utläsas så, att industrien enligt utskottsmajoritetens uppfattning visat för liten villighet att finansiellt bistå standardiseringsverksamheten. Om jag förstod herr Ekströmer rätt, hyste han samma uppfattning. Herr Ekströmer kan emellertid icke vara representativ för uppfattningen på industrihåll, eftersom industriförbundet, såsom herr Johan Bernhard Johansson även påpekade, så varmt tillstyrkt det högre anslaget. Såvitt jag inte är fel underrättad, förutsättes att industrien lämnar minst så stort bidrag, att det motsvarar 150 procent av vad staten ger. Och det har upplysts mig, att i praktiken kommer faktiskt varje krona, som staten lämnar, att betyda inalles tre kronor till standardiseringsverksamheten, enär industrien genomsnittligt sett är beredd att lämna dubbelt så stort belopp som staten. Jag har allmänt gjort den erfarenheten, att vilken kritik man än kan rikta mot den svenska industrien, kan man i varje fall inte rikta den kritiken, att industrien visat trängsynthet när det gällt att lämna bidrag till sådana ändamål, som icke äro direkt privatekonomiskt motiverade ur de enskilda företagens synpunkt.

Såsom herr Johan Bernhard Johansson redan framhållit och exemplifierat, är emellertid utskottsmajoritetens påstående att standardiseringsverksamheten enbart är ett producentintresse ingalunda riktigt. I många fall är det långt mera ett konsumentintresse. Detta gäller t. ex. de industriområden som vi inom efterkrigsplaneringskommissionen haft anledning att intressera oss för. I vissa fall förekommer rent av, såsom herr Johan Bernhard Johansson även påpekade, att producentintresset för standardiseringsverksamheten är negativt, i det den enskilde företagaren, åtminstone på kort sikt, skulle tjäna mera, om standardisering icke genomfördes.

Emellertid vill jag vidare hävda, att hela denna inställning, att man kan avfärda ett förslag om statsunderstöd med påståendet att det är ett producentintresse, innebär en föråldrad syn på statens förhållande till näringslivet. Ja, den är mer än föråldrad, ty den svenska riksdagen har såvitt jag vet aldrig intagit den ställningen till näringslivet, med undantag möjligtvis för någon mycket doktrinär liberal i gamla tider. Om vi draga ut konsekvenserna av en dylik tankegång, skulle vi kunna tänka oss att vi finge ett utlåtande från jordbruksutskottet, där utskottet föreslår avskaffande av jordbruksutskottet, jordbruksdepartementet, jordbruksministern och hela jordbrukspolitiken med den motiveringen, att jordbrukspolitiken väsentligen är ett producentintresse. Något sådant kunna vi givetvis inte vänta oss, ty när det gäller sådana stora frågor, är man fullt medveten om att producentintresset inte bara är ett producentintresse, utan även ett nationellt intresse, ett landets intresse.

Skulle man rikta en kritik mot standardiseringsverksamheten sådan den skötts här i landet, skulle den kritiken snarast gå ut på att verksamheten, på grund av knappheten på medel, icke drivits så raskt och så kraftigt som i och för sig skulle ha varit önskligt — önskligt ur industriens synpunkter, ur konsumenternas synpunkter och ur landets synpunkter.

Med denna motivering skall jag tillåta mig att yrka bifall till reservationen, som också är Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill tillfoga den förhoppningen, att handelsministern, när han nu icke ansett sig kunna tillmötesgå standardiseringskommissionens yrkande om ett ytterligare anslag på 50 000 kronor för sådan verksamhet som ännu icke är tillräckligt planlagd för att något utformat förslag om medelsanvändning kunnat framläggas, dock skall finna möjligheter och medel att tillgodose sådana standardiseringsprojekt utanför ramen av det beviljade anslaget, vilka kunna komma fram under budgetåret.

I herr Myrdals yttrande instämde herr *von Heland*.

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

Herr statsrådet **Ohlin**: Herr talman! Jag beklagar, att jag på grund av frågans samtidiga behandling i kamrarna icke varit i tillfälle att höra de båda första anförandena. Efter att ha åhört herr Myrdals anförande kan jag emellertid väsentligt förkorta mitt eget, då både han och, som det förefaller, statsutskottets ärade ordförande framhållit åtskilliga av de synpunkter jag tänkt lägga fram.

Jag vill understryka, att alla parter äro överens om vikten av att standardiseringsarbetet bedrives med styrka. Det är särskilt för små länder av stor betydelse, att produktionen kan läggas upp i serier, så att den blir rationell och billig, och detta är ju möjligt endast om man begränsar sig till ett lämpligt antal typer och modeller och inte i onödan sysslar med att framställa en mängd sådana. Man kan nog utgå ifrån, att det är ett *allmänt* intresse att uppnå en rationellare och effektivare produktion. Själva frågeställningen, huruvida detta huvudsakligen är ett producentintresse eller huvudsakligen ett konsumentintresse, är såsom herr Myrdal nyss anförde inte så fruktbar. Det bör i stort sett vara tillräckligt att konstatera, att det är ett stort allmänt intresse. Om man nu emellertid vill ställa sig frågan, om inte konsumenterna få fördel av en effektivare produktion, vill jag framhålla, att konkurrensen mellan företagen väl bör leda till, att effektivare produktionsmetoder mycket snart föra med sig lägre priser för konsumenterna. Låt mig, herr talman, nämna ett konkret exempel. Om vi se på anslaget till standardisering inom järn- och metallmanufakturområdet, vad är det för varor som det där gäller att standardisera? Enligt det program som föreligger är det t. ex. följande: cyklar, sågar, byggnadsbeslag, spik, filar, diverse handredskap, yxor, spadar, redskap för snickeriverksamhet, kokkärl. Jag frågar, om det inte kan anses vara även ett konsumentintresse att man här får fram ett så måttligt antal typer av bästa och mesta praktiska slag, att de kunna tillverkas i stora serier och därigenom bli så billiga för konsumenterna som omständigheterna tillåta. Och hur stora äro kostnaderna för denna verksamhet? För närvarande har man en budget på ungefär 40 000 kronor, varav staten betalar 10 000 kronor. För varje krona som staten betalar utgå sålunda sammanlagt fyra kronor till denna verksamhet. Man är inom dessa områden mycket intresserad av att fortsätta och även utvidga verksamheten. Det förefaller mig då vara väl motiverat, att staten bidrager med det ifrågasatta höjda anslaget.

Om jag härefter får säga ett par ord om Svenska elektriska kommissionen, så vill jag framhålla att den bedriver ett pionjärarbete genom att utbilda normer för olika slag av elektrisk materiel, så att denna blir ändamålsenlig. Det är alltså inte bara fråga om att begränsa antalet typer för att få större serier och därigenom lägre kostnader, utan det är även fråga om att välja ut de kvaliteter som med hänsyn till priset äro de lämpligaste att använda. När den s. k. elkraftkommittén tillsattes, underströks i direktiven särskilt, att det vore av stor vikt att standardiseringsarbetet bedreves med styrka även på detta område. Det är ganska uppenbart, att det i hög grad är ett konsumentintresse, att detta arbete bedrives med energi.

Det är sant, att man inom de stora företagen arbetar med standardiseringsproblem helt och hållet på egen bekostnad. Det är naturligt, att man där ser standardiseringsverksamheten i första hand ur producentsynpunkt, ehuru den indirekt även kommer konsumenterna till godo. Men inom standardiseringskommissionen anlägger man alltid den synpunkten, att man frågar sig vad som är ett allmänt intresse och hur man skall få fram de lämpligaste typerna. Jordbrukets elektrifiering är ju en mycket viktig fråga, och jag förmodar, att åtskilliga av kammarens ledamöter äro intresserade av att denna blir förbilligad. Eller låt oss tänka på glödlamporna, som upptaga en icke föraktlig post i

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

många hushålls budget. Det måste anses vara ett stort allmänt intresse, att kostnaderna för denna vara nedbringas. Man kan också fråga sig, hur utskottet kan finna emballagestandardisering vara ett konsumentintresse i högre grad än exempelvis standardisering av glödlampor. Det förefaller mig som om parallella förhållanden i detta hänseende äro rådande.

Utskottet har understrukt, att de enskilda böra bidraga till verksamheten med högre belopp. Men såsom herr Myrdal framhållit, har redan det kravet uppställt, att de enskilda skola bidraga med minst 150 procent av vad staten ger. I praktiken äro för övrigt bidragen ännu större, varpå jag nyss anfört ett exempel. Vad Svenska elektriska kommissionen beträffar skulle jag, om jag inte hade att taga hänsyn till kammarens tid, kunna räkna upp ett stort antal kommittéer, med ledamöter till ett antal från 5 upp till 20 i varje kommitté, som för dess räkning arbeta på området. Värdet av den tid som arbetet där kräver ingår icke i den budget som studeras, när man undersöker, huruvida de enskilda ge tillräckligt stora bidrag. Det förefaller mig därför, som om det knappast skulle vara en klok politik från statens sida att gå längre än man redan gjort i fråga om krav på bidrag från enskilda näringslivet. Det kan knappast vara klokt att ställa det formella kravet högre än vad nu är fallet eller alltså till 150 procent av statsanslaget.

Det är klart att man här såsom alltid måste taga statsfinansiella hänsyn, och såsom utskottet påpekade förra året är det inte lämpligt att en verksamhet av detta slag får växa för hastigt. Man bör taga ett steg i taget. Av denna anledning har jag icke ansett mig böra förorda det anslag å 50 000 kronor för oförutsedda standardiseringsuppgifter som kommissionen önskat. Men det förefaller då vara så mycket större anledning att den mera blygsamma anslagsökning som erfordras för de nu redovisade viktiga uppgifterna också blir beviljad. Det är ju inga väldiga krav som ställas, utan det rör sig om förhållandevis små belopp.

Herr talman! Det talas i våra dagar så mycket om planhushållning. Man kan ha delade meningar om vad som rymmes under detta mångskiftande begrepp. Men standardiseringsverksamheten, alltså den verksamhet som går ut på att framskapa ett begränsat antal praktiska och lämpliga typer och modeller, förefaller mig vara ett exempel på sådan god planhushållning som staten bör fortsätta att befrämja efter samma riktlinjer som hittills. Från den utgångspunkten synes det mig motiverat, att det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget beviljas. Jag tillåter mig därför att uttala den förhoppningen, att kammaren skall följa reservanterna.

Herr Wehtje: Herr talman! Det av Sveriges standardiseringskommission begärda och nu av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget å 170 500 kronor avser att tillgodose önskemålet att arbetet i ökad omfattning inriktas på långt driven standardisering, särskilt av varaktiga konsumtionsvaror, i syfte att förbilliga tillverkningen. Inom efterkrigsplaneringskommissionen har gång efter annan samfällt fastslagits standardiseringens stora betydelse, och kommissionen har därför föreslagit, att standardiseringsarbetet skall utökas och effektiviseras. Motiveringen för nedprutningen från statsutskottets sida är i huvudsak den, att utskottet anser standardiseringsarbetet i första hand vara ett producentintresse och att därför producenterna till huvudsaklig del borde bekosta detta arbete. Producenterna ha visserligen i allmänhet ett starkt intresse för standardisering, vilket de även visat genom att under många år till standardiseringsverksamheten lämna bidrag som vida överstigit statsanslaget. Då professor Myrdal i sitt anförande här har närmare redogjort för den sidan av saken, behöver jag inte gå in på den.

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

Utskottets motivering är i förevarande fall icke hållbar, och detta av följande skäl. Inom järn- och metallmanufakturområdet avser standardiseringsarbetet närmast sådana varor som cyklar, sågar, spik, handredskap, snickeriverktyg, kokkärl m. m. Det berör alltså en mycket skiftande både tillverknings- och konsumentgrupp. Genom standardisering kan antalet modeller minskas och tillverkningen läggas upp i större serier, varigenom tillverkningskostnaderna förbilligas — fördelarna komma ytterst konsumenterna till godo. Efterkrigsplaneringskommissionen har starkt framhållit att staten bör med större belopp än tidigare ekonomiskt bidra till standardisering bland annat av varaktiga konsumtionsvaror. På det elektriska området syftar standardiseringen till att underlätta jordbrukets elektrifiering — det är ett utpräglat konsumentintresse — och den för närvarande pågående standardiseringen av glödlampor kommer också i första hand att bli till nytta för konsumenterna. Stål- och metallnormskommitténs arbete har till ändamål att skapa ett begränsat antal ståltyper och att minska antalet utföringsformer — det är i första hand konsumenterna som påyrka denna standardisering.

Med stöd av det anförda yrkar jag nu i korhet bifall till reservationen.

Herr Lindström: Herr talman! För att det icke skall uppstå några missförstånd rörande statsutskottets majoritets inställning till detta ärende, ber jag att få göra ett par påpekanden.

Det är alldeles riktigt, när herr Myrdal och statsrådet och chefen för handelsdepartementet säga, att vad som här står i utskottets utlåtande om att standardiseringsarbetet »i första hand vore ett producentintresse», är en sats som är riktig, eftersom det också i mycket hög grad är ett konsumentintresse. Herr förste vice talmannen och jag försökte vid den förberedande behandlingen inom utskottet att få bort denna sats. Att den ändå kommit att stå kvar beror på att den är ett referat av riksdagens beslut i fjol. Om herr talmannen ser på riksdagens skrivelse nr 10 förra året, så skall han finna att de ord, som stå här i början av utskottets yttrande, återfinnas i denna skrivelse. Det är alltså, jag upprepar det, här fråga om ett referat. Därtill vill jag lägga, att det nuvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet vid det tillfälle förra året, när denna sats tillkom, var suppleant i statsutskottet på dess första avdelning och alltså hade haft möjlighet, om han hade velat, att redan då revoltera emot den uppfattning, som han i dag — jag säger det också — med saklig rätt opponerar sig mot.

Jag kommer inte, herr talman, att gråta, om kammaren nu beslutar i enlighet med reservanternas mening, jag kommer så mycket mindre att göra det som jag anser det vara ganska tilltalande, om denna felaktiga sats kommer bort ur riksdagstrycket i fortsättningen. Statsutskottet har använt detta skrivsätt därför att ett förnämligt utskott naturligtvis älskar att ta konsekvenserna av tidigare ställningstaganden, men om kammaren nu vill ändra den saken, så kommer jag som sagt inte att lida några svårare själskval.

Herr Johansson, Johan Bernhard: När jag hörde herr Lindström säga, att statsutskottets majoritet i år velat använda detta skrivsätt, därför att statsutskottet hade använt precis samma uttryck i sitt utlåtande i samma ärende i fjol, så måste jag dock inlägga en liten gensaga mot denna motivering, liksom jag också gjort i utskottet. Man måste ju lämpa sitt skrivsätt, sina formuleringar och motiveringar efter det slut, vartill man kommer med hänsyn till den sak det här gäller, och till det i viss mån förändrade läge, som i detta ärende har uppstått därigenom att standardiseringsverksamheten allt mera utvidgats och utvecklats. Såsom standardiseringskommissionen också så-

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

ger i sitt utlåtande, är organisationsväsendet här i landet stätt i stark utveckling, varför det krävs arbete även på det området. Man får därför enligt min mening inte vara så konservativ, att man, därför att det i fjol skrevs på det här sättet, inte eventuellt, när man i år väger skälen, kan finna möjligheter till en viss ändring i fråga om skrivsättet.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr **Lindström** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Det är naturligtvis en fröjd för mig, när jag får höra ledaren för kammarens konservativa partigrupp opponera sig mot konservatismen och jag hoppas att jag skall få tillfälle att höra detta inte bara denna gång, utan även flera gånger, när det gäller större frågor än denna.

Härtill vill jag, herr talman, endast lägga, att namnet på den ärade ordföranden i statsutskottet, d. v. s. herr Johan Bernhard Johansson, står under förra årets på den punkten reservationslösa utskottsutlåtande, i vilket man återfinner det uttryck, som i dag med saklig rätt klandras av så många av kammarens ledamöter,

Herr **förste vice talmannen**: Jag vill också säga ett par ord med anledning av den förda debatten.

Såsom kammarens ledamöter behagade finna, hör jag till dem i utskottet, som stå på majoritetens sida. Men ingen bör därför tro, att jag inte vill främja standardiseringen. Tvärtom skulle jag, om jag trodde att man i ännu högre grad kunde främja standardiseringen inom industriens olika produktionsområden genom att höja anslaget, vara villig att yrka på en väsentlig ökning av detsamma. Men jag vill påpeka, att det är ungefär 20 år sedan riksdagen första gången beviljade anslag till standardisering på dessa områden. Då sades det, att om staten på detta sätt ville befrämja standardiseringen, skulle en sådan säkert komma till stånd. Under debatten i statsutskottet vid behandlingen av detta ärende sade en av de ledamöter, som här stå för reservationen, att det i vissa avseenden råder en förbistring i produktionen på det industriella området och att det t. ex. finns ett bruk, som tillverkar närmare hundralet olika modeller av yxor. Jag vet nu inte, om varje slag av yxa har att tjäna något särskilt ändamål — det kunna vi naturligtvis inte bedöma, men det är väl knappast möjligt. Har man sålunda, trots att man arbetat med detta problem i 20 år, inte nått längre, än att det alltför förekommer en sådan oenhetlighet i produktionen, är resultatet sannerligen inte imponerande. Kunde vi genom det intresse som i denna debatt visats befrämja standardiseringen, ha vi vunnit åtskilligt.

Jag tror emellertid att om man skall kunna komma någonstans med detta arbete, bör standardiseringskommissionen utrustas med större maktbefogenheter, så att den t. ex. kan ålägga producenterna att tillverka vissa standardiserade artiklar. Mången företagare har naturligtvis intresse av att tillverka redskap m. m. i modeller som skilja sig från andra firmors, för att därigenom finna större avsättning, och är därför obenägen att tillverka standardiserade varor. Det är inte heller något att säga om att en producent söker åstadkomma ett verktyg eller ett redskap med större ändamålsenlighet för olika användningsområden än andra. Därför är det inte möjligt att här nå en så långt driven enhetlighet att t. ex. endast en enda modell av ett visst redskap tillåtes.

Jag tror inte att det beror på anslagets storlek, om vi skola kunna nå åtskilligt längre än nu i fråga om standardisering. Det är på viljan och samarbetet de olika företagarna emellan det beror. Och kommissionen får ju huvudsakligen fylla en administrativ uppgift. Och för den kan icke anslagets stor-

Anslag till standardiseringsverksamheten. (Forts.)

lek vara allena avgörande. Utskottets majoritet föreslår dock ett anslag av 158 500 kronor. Dessutom skall ju industrien bidra med ungefär tre gånger detta belopp. För den summan bör väl åtskilligt kunna åstadkommas, men inte skall jag fälla några tårar, om kammaren skulle bevilja det högre anslagsbeloppet. Jag tror också att om det intresse, som har visats denna sak här i dag, kommer att bli bestående det skall verka befrämjande på den uppgift det här gäller. Och detta är ju det gemensamma syftet för såväl utskottets majoritet som reservanterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 49—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkterna 74—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

*Anslag till
fonden för fri-
luftslivets
främjande.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärda Svenson* och fru *Anna Sjöström-Bengtsson* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av fru *Ruth Gustafson* m. fl. (II: 206), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 1 500 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Håstad* m. fl. väckt motion (II: 227), vari hemställts, att riksdagen måtte höja det till avsättning till att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å 1 000 000 kronor till 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131, II: 206 och II: 227, till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bäcklund*, *Gustaf Karlsson*, *Wiklund*, *Ivar Persson*, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Tidaholm, *Pettersson* i Dahl, *Andersson* i Malmö, *Mårtensson* och *Hall* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 131, II: 206 och II: 227, till Avsättning till fonden för friluftslivets främjande för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 1 250 000 kronor.

Fru *Svenson*: Herr talman! Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget om anslag till fonden för friluftslivets främjande upptar ett belopp, som måste betecknas såsom synnerligen otillräckligt. Erfarenheterna från den föregående verksamheten på detta område visa, att behoven icke kunnat tillfredsställas — särskilt när man tänker på att även semesterverksamheten för behövande trötta husmödrar rymmes inom ramen för detta anslag.

Denna semesterverksamhet har visat sig vara synnerligen lämplig och välbehövlig. Under år 1944 bereddes tillfälle till semestervistelse för 1 526 husmödrar vid folkhögskolor och liknande inrättningar samt vid skidfrämjandet och diakonistyrelsen tillhöriga anläggningar. Dessutom bereddes semester åt 1 706 husmödrar genom organisationer, som bedriva dylik verksamhet, och under innevarande år hoppas man livligt på att kunna utöka detta antal.

Denna semesterverksamhet bereder mängen husmoder tillfälle till en rekreation och vila som i många fall rent av har kunnat förebygga överansträngning och sjukdom och den är särskilt behjärtansvärd, eftersom den understöder de i ekonomiskt avseende sämst ställda i samhället.

För att denna verksamhet skall kunna ytterligare utvecklas, krävas även i många fall uppförande och inköp av för ändamålet lämpliga lokaler. Och då även anslagen därför skola utgå från fonden för friluftslivets främjande, är en höjning av den i den kungl. propositionen föreslagna summan synnerligen önskvärd, ja nödvändig.

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att i första hand få yrka bifall till motionen men, om icke detta yrkande kan vinna kammarens öra, att i andra hand få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindström**: Herr talman! Detta ärende tar jag litet allvarligare på än det förra. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att herr statsrådet nu har föreslagit en höjning av anslaget till fonden för friluftslivets främjande, vilket anslag förra året utgjorde 750 000 kronor, till 1 miljon kronor, vilket utskottets majoritet i sitt utlåtande har tillstyrkt.

Utskottets majoritet har icke kunnat underlåta att fästa mycket stort avseende vid det förhållandet, att statsrådet har motiverat sin anslagsbegäran med att det statsfinansiella läget kräver, att man även när det gäller detta mycket behjärtansvärda ändamål iakttager en rimlig och riktig återhållsamhet. När utskottets majoritet har bestämt sig för att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, så innebär detta självklart icke, att det inom utskottet finns någon misstro eller motvilja mot åtgärder, avseende att befrämja friluftslivet och fritidsverksamheten. Det förhåller sig tvärtom så, att utskottet uttalat sig mycket positivt för saken, vilket torde framgå av motiveringen till dess yrkande här i detta utlåtande. Men — jag understryker det ännu en gång — det är de statsfinansiella skälen, som ha varit de bestämmande. Jag är säker på att utskottet i en framtid, då möjligheterna i fråga om penningmedlen bliva bättre, icke skall tveka att bereda fritidsverksamheten större ekonomiskt stöd.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **Sjöström-Bengtsson**: Herr talman! Jag skulle kanske ha kunnat nöja mig med att instämma i fru Svensons uttalande i denna fråga, men jag skall dock be att få framlägga ytterligare några synpunkter i synnerhet på frågan om husmoderssemestern. Att jag begränsar mig till det området beror på att jag bäst känner till behovet därvidlag.

Vi veta allesamman att det ena semesterhemmet för husmödrar växer upp efter det andra i olika delar av vårt land. Jag måste säga att det är ett tecken på ett visst mod hos kvinnorna att de våga sig på att starta sådana semesterhem utan att äga de efter vanliga begrepp nödvändiga ekonomiska förutsättningarna för att i fortsättningen kunna driva dem. Antalet sådana semesterhem ökas med varje år, men det oaktat är behovet av semester för husmödrar många gånger större än de möjligheter man har att tillfredsställa detsamma. Semesterhemmen drivas i allmänhet av kvinnoföreningar av olika slag. Såväl av styrelserna för dessa föreningar som av dess medlemmar kräves ett oerhört, många gånger mycket slitande arbete för att anskaffa medel, först, som fru Svenson sade, till anläggandet eller förhyrandet av semesterhem och därefter till driftkostnaderna för desamma. Visserligen bevilja vissa landsting anslag till sådana semesterhem, men den ojämförligt större delen av kostnaderna få föreningarna själva bestrida. Jag har här i min hand en årsberättelse från en sådan semesterhemsförening och jag skall bara nämna några av de sätt, varpå vederbörande försökt skaffa pengar. Denna semesterhemsförening har ur fonden för friluftslivets främjande fått 450 kronor. Vidare har den fått gåvor av olika storlek, från 500 och ned till 5 kronor, varibland gåvor på 5 och 10 kronor äro de vanligaste. Dessutom har man för att skaffa pengar måst anordna tombola, man har samlat in och försålt kapsyler — vilket oerhört arbete detta kräver, det vet jag, även om jag inte har någon förhoppning att kammarens ledamöter skola förstå, hur mycket arbete som är

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

förenat med en sådan insamling. Man har vidare fått anordna ett lotteri, men detta har bara inbringat 915 kronor 62 öre, fastän det förorsakat medlemmarna ett oerhört arbete. Man har också försökt sälja jul- och nyårskort och man har även sålt ganska mycket av Mors blomma. Jag skulle tro att landets övriga semesterhemsföreningar få använda ungefär samma metoder för att skaffa pengar till sin verksamhet.

Att man under sådana förhållanden — med otålighet höll jag på att säga, men, herr talman, jag tar tillbaka det ordet, ty kvinnor äro i allmänhet ganska tålmodiga — väntar på den proposition med förslag om statsbidrag, som utlovats, är ganska naturligt. Statens medverkan skulle betydligt lätta de ekonomiska bekymmer, som nu tynga styrelserna och medlemmarna i dessa semesterhemsföreningar, och den skulle också ge möjlighet att bereda semester åt många flera husmödrar än vad nu är fallet. Det är i väntan på detta som fru Svenson och jag dristat oss att i denna kammare motionera om höjt anslag till fonden för friluftslivets främjande för att denna fond skulle kunna vara litet generösare, då det gäller att lätta bekymren för dem, som ha denna semesterhemsverksamhet om hand.

Denna verksamhet avser, som fru Svenson redan har sagt, att ge husmödrarna avkoppling och vila så att de skola kunna samla krafter till sin fortsatta gärning. Nu säger utskottet, och herr Lindström har sagt detsamma här, att statsfinansiella skäl inte skulle tillåta att denna fond finge större anslag än det av Kungl. Maj:t äskade. Jag undrar dock, om det inte även med hänsyn till det statsfinansiella läget skulle vara en god penningplacering att på detta sätt bereda de många mindre bemedlade hemmens husmödrar tillfälle att återvinna hälsa och krafter, så att de bättre kunna sköta sina hem än de förmå, när de äro trötta och utslitna och känna sig nere på många vis. Det är säkert en för landet betydelsefull gärning som de uträtta, och det innebär därför en ökad tillgång att de befinna sig i god kondition. Det är naturligtvis även många andra behov, som också behöva tillfredsställas genom anslag från denna fond, och detta understryker nödvändigheten av den förstärkning av fonden, som vi i vår motion ha begärt.

Eftersom jag misstänker att det inte finns någon möjlighet att vinna kammarrens öra för yrkandet i vår motion, skall jag be att få instämma i fru Svensons yrkande om bifall till reservationen.

Herr Wiklund: Herr talman! I de väckta motionerna har man enligt min uppfattning icke tillräckligt starkt understrukit en betydelsefull sak, nämligen att ökade semestermöjligheter för såväl husmödrar som andra ha stor betydelse för folkhälsans stärkande. Det är ur den synpunkten, som jag här kommer att yrka bifall till reservationen.

I anslutning till vad fru Sjöström-Bengtsson påpekade om att även andra grupper äro i behov av förbättrade semestermöjligheter vill jag erinra om att detta spörsmål kan ses även ur en annan synpunkt. Jag anser nämligen, att detta anslag även kan och bör öka möjligheterna för en utvidgning av arbetarnas och andras semesterförmåner. Den av oss föreslagna ökningen kan ju alltid vara påkallad för förbilligande av resekostnaderna och för åstadkommande av billiga och ändamålsenliga pensionat och hotell. Jag föreställer mig, att detta är en viktig sak och att riksdagen bör söka medverka till åstadkommande av billiga och bra uppehållsorter under semestertiden.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag här tillåtit mig framföra ber jag att få hemställa, att här ifrågavarande anslag måtte höjas till 1 250 000 kronor eller 250 000 kronor lägre belopp än det av fritidsnämnden föreslagna.

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

Fru **Svenson**: Herr talman! Jag har blivit underrättad om att jag inte får göra mer än ett yrkande, och därför yrkar jag bifall till reservanternas hemställan om ett anslag på 1 250 000 kronor.

Häri instämde fru *Sjöström-Bengtsson*.

Herr **Herlitz**: Jag har inte begärt ordet för att framställa något yrkande i denna fråga, utan bara för att få rikta en vädjan till statsutskottet, som jag haft på läpparna vid många tillfällen men nu inte kan undertrycka.

Jag skulle vilja be statsutskottets medlemmar att sätta sig in i hurudan situationen är för oss vanliga ledamöter av kammaren, som här ha att taga ståndpunkt till en betydelsefull meningsskiljaktighet inom utskottet. Vad är det vi få av motivering i detta ämne? Jo, vi få några fraser från majoritetens sida om att den tycker så och så, och likadant från minoritetens sida. Eljest förekommer det ju för all del i många utskottsutlåtanden, som inte alls bli föremål för strid i kamrarna, att man får en utförlig redovisning för de skäl, som äro förebragta i motioner och annorstädes, men här få vi inte i tryck veta något om vad det är för positiva behov, som ha föranlett motionärerna och reservanterna att yrka ett högre belopp.

Jag förbiser inte att en ordentlig riksdagsman kanske kan förväntas gå och slå upp i motionerna, som han har där hemma, men om det nu överhuvud taget är någon mening med att utskottsutlåtandena innehålla en sammanfattning av vad som är väsentligt för kammarens ledamöter, skulle man väl få något sådant i ett fall som detta. Jag vet ju, att det är brukligt, att utskotten icke referera motioner som de avstyrka, men kan man inte av praktiska skäl vika från den ståndpunkten, då det nu verkligen är av intresse för kammarens ledamöter att veta vari meningsskiljaktigheten består? Här, mina herrar, rör det sig om frågan, huruvida man skall bevilja hela 250 000 kronor mer eller mindre.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Jag önskar till herr Herlitz säga, att såväl propositioner som motioner utdelas till kammarens ledamöter för att ledamöterna skola kunna bli i tillfälle att i god tid läsa dem och sätta sig in i vad de innehålla. Till yttermera visso har i detta statsutskottsutlåtande på s. 60 lämnats ett referat av ärendet liksom ock av departementschefens motivering för sin ståndpunkt, och i sitt utlåtande säger utskottet, att utskottet »i likhet med departementschefen» kommit till sitt resultat. Jag tror att om man vill ha ytterligare upplysningar om utskottsmajoritetens ståndpunkt, så får man lyssna till vad dess företrädare i kammaren ha att säga, och då jag har ordet, skall jag be att få lämna mitt bidrag. Vad beträffar anmärkningen mot reservationen få reservanterna svara för sig själva.

Majoritetens ställningstagande i detta ärende beror icke på någon ovilja eller motståndslust mot fritidslivets främjande, utan har skett på rent sakliga grunder, vilka kunna sammanfattas i tre huvudpunkter. Det första skälet är, att departementschefen vid sin handläggning av ärendet höjt det tidigare utgående anslaget med en kvarts miljon kronor, och redan en höjning med så pass stor procent innebär ju ett tillmötesgående. Vidare kan man ju inte komma ifrån, att man måste taga någon hänsyn till statsfinanserna, och vid jämförelse mellan den i den kungl. propositionen föreslagna höjningen och det statsfinansiella lägets krav har det syntts utskottet, att man går en klok medelväg, om man följer departementschefen. Men sedan kommer det tredje skälet, som jag tycker väger mycket tungt i detta ärende, och det är vad departementschefen anför i sitt uttalande, när han säger, att i det anslag, som

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

fritidsnämnden begärt och som nu påyrkas i dessa motioner, hava inräknats kostnader för sådana anläggningar, som vid nuvarande reglering av byggnadsverksamheten knappast torde kunna komma till utförande. Med hänsyn till detta anser departementschefen efter ett välvilligt uttalande om rörelsens verksamhet i övrigt, att anslaget bör upptagas till en miljon kronor.

Detta sistnämnda skäl tycker jag är så pass vägande, att när man ändå får en kvarts miljon till, skulle man i det uppkomna läget för denna gång låta sig nöja med det av statsutskottet tillstyrkta anslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! Då jag biträtt reservationen, vill jag tillägga några synpunkter, ehuru jag givetvis i det stora hela vill instämma i de yttranden, som framförts av motionärerna fru Svenson och fru Sjöström-Bengtsson. Det har påpekats, att det är en hel mängd olika ändamål, som skola tillgodoses med detta anslag. Det hade förmodligen varit riktigare, att det blivit olika anslagspunkter för dessa olika ändamål, och jag hoppas att utvecklingen skall gå i den riktningen. Vad som emellertid främst legat till grund för reservanternas önskemål om en ökning av detta anslag, är kravet på större möjlighet till semester för husmödrar, och att detta krav är av så betydelsefull och behjärtansvärd natur, att man bör ställa det ganska kraftigt emot de statsfinansiella synpunkterna, det är ju tidigare omvittnat av kammarens båda damer.

Vad sedan beträffar det oavvisliga behov, som föranlett reservanternas krav men som statsutskottets ordförande icke ville erkänna, skall jag be att få hänvisa till en sak, som förmodligen har undgått herr Herlitz och kanske många av kammarens ledamöter. Herr Håstad har anført den i sin motion, som jag här har framför mig. Han påpekar där, att det anslag, som vi här bevilja för budgetåret 1945/46, i själva verket delvis måste täcka behovet under en betydligt längre tid. I den mån detta anslag avser nybyggnader för semesterhemsverksamhet — vilket det i ganska stor utsträckning måste bli fråga om — eller upprustning av byggnader, som inköpas av dessa föreningar och ställas i ordning till semesterhem, vilket kanske kommer att ske i ännu större utsträckning, kommer detta anslag på grund av den säsongplanering, som vi i det stora hela ha på byggnadsverksamhetens område, att i realiteten omfatta ett byggnadsprogram för hela år 1946 och antagligen en bit in på 1947. För min del hoppas jag, att det skall bli möjligt att under denna ganska långa tid på detta område utföra byggnadsföretag, som kräva rätt mycket pengar, och det är mot bakgrunden av detta, som man absolut måste hålla på att en höjning med 250 000 kronor gentemot föregående år enligt departementschefens förslag icke kan anses vara tillräcklig för denna viktiga angelägenhet.

Jag hyser dessutom den förhoppningen, att utredningen angående husmödrarnas semester skall fortskrida så hastigt, att det snart nog skall visa sig, att de belopp, som vi här tala om, icke äro för stora, utan att vi tvärtom måste gå till en väsentlig ökning av desamma.

Under sådana förhållanden, herr talman, finner jag den utökning gentemot Kungl. Maj:ts förslag, som reservationen innebär, nämligen till 1 250 000 kronor, vara både mycket rimlig och berättigad, och jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

I herr Ivar Perssons anförande instämde herrar *Gustaf Karlsson, Bror Nilsson, Näsgård, Arrhén, Jones Erik Andersson, Sten, Dahlström, Forslund* och *Albert Andersson*.

Herr Wiklund: När statsutskottets ärade ordförande anser, att vi reservanter framför allt skola ta hänsyn till det statsfinansiella läget, när det gäller

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

ökning av detta anslag, så vill jag för min personliga del deklarerar, att jag icke är någon slösare med statens medel, men när det gäller ett område som detta, där man försöker bereda stora grupper av medborgare ökade möjligheter till förbättrade semesterförhållanden, kan jag inte finna annat än att ett höjt anslag har sitt stora berättigande. Det finns ju i alla fall här möjlighet för riksdagen att genom beviljande av ett större anslag bereda dessa medborgargrupper en betydligt ljusare syn på den kommande semestertiden, och när man som jag ser frågan ur folkhälsans synpunkt, kan man icke finna annat än att det är väl använda pengar. Man kan enligt min mening strängt taget inte offra för mycket pengar på stärkande av folkhälsan som sådan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre De Geer: Herr talman! I den senaste voteringen här blev resultatet att reservationen vann med glans; det var en ganska enstäende majoritet för reservationen. Hur det kan gå i detta fall, vill jag inte profetera om, men jag skulle gärna se att det kunde gå samma väg den här gången.

I det förra ärendet påpekade statsutskottets ärade ordförande, att en ledamot av statsutskottet, herr Lindström, var litet för konservativ i det ärende som då behandlades. Jag har fått den uppfattningen, att herr Lindström brukar låta alldeles särskilt lätt entusiasmera sig för humanitära frågor, men i detta fall måste jag förena mig i utskottsordförandens uttalande. Jag tycker att herr Lindström är litet för konservativ även här, märkvärdigt nog. Han har naturligtvis tagit så starkt intryck av de statsfinansiella frågorna, att de ha blivit avgörande för hans inställning.

Det är sant att man måste vara återhållsam, när det gäller statsfinanserna, men jag tycker att detta ändamål, som reservanterna och motionärerna gått in för, är så behjärtansvärt, att det enligt min mening skulle vara synnerligen glädjande, om kammaren likväl ville följa de linjer, som på ett mycket bra sätt ha utvecklats av de båda kvinnliga ledamöterna i denna kammare.

Jag tror att man inte gör något orätt, om man tar det greppet i våra penningtillgångar, att man stödjer denna verksamhet, som har stor betydelse och kommer att få ännu större, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindström: Herr talman! Jag vill bara säga den föregående ärade talaren, som ju har lysande traditioner som sonson till en stor statsminister och son till en annan statsminister, att han med denna strålande ärftliga belastning inte borde handskas så ovarsamt med politiska begrepp. Han påstod att jag skulle vara konservativ därför att jag hade en annan mening om ett anslagsbelopp än han själv och några av hans meningsfränder, men man kan inte mäta graden av politiska idéer eller uppfattningar på det sättet.

I det avseendet är jag ju fullkomligt överens med friherre De Geer, att jag vill ge pengar till detta ändamål. Jag vill ge litet mindre än han, men när det gäller den principiella inställningen, så är det ingen skillnad. Om man skall tala om principer i detta sammanhang, så får man gå utanför den vanliga politiska terminologien, som rör ideriktningar och sådant, och taga fram en princip, som har brukat spela en mycket stor roll för statsutskottet, när det gäller att behandla budgetärenden, den nämligen att man skall ta den allra största hänsyn till den i första hand anslagsprövande myndigheten, d. v. s. Kungl. Maj:t, och icke rubba på den ståndpunkt, som intagits av Kungl. Maj:t, om man icke är fullkomligt övertygad om att bergsäkra skäl föreligga. Statsutskottet skall pröva även budgetfrågorna så fritt som möjligt — det är också min mening — men det kan omöjligen undgå att taga hänsyn till vad den myn-

Anslag till fonden för friluftslivets främjande. (Forts.)

dighet säger, som skall hålla ihop våra statsfinanser och som i sista hand skall leda vår finanspolitik. Det är inte av någon motvilja mot att ge understöd till fritidsverksamheten som jag intagit denna ståndpunkt; det är bara det att jag måste tänka på att om jag släpper på den punkten, så kanske jag kan förledas att släppa på en annan, och så vet man inte var man hamnar. Det skall vara någon reson, när det gäller budgetarbetet, och det är framför allt det, som jag, herr talman, har velat understryka, när jag följt statsrådet i detta ärende.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr Rickard Lindström har alldeles nyss understrukt, att det inte råder någon jämförelse i fråga om det belopp, det gällde i den förra voteringen, och det ställningstagande vi nu ha framför oss. Jag begärde ordet, när friherre De Geer uppmanade kammaren att taga ett tag i våra penningtillgångar och ge detta belopp.

Det är inte på det sättet, herr De Geer, att vi ha några penningtillgångar att taga i. Det förhåller sig på det sättet, att vi ha en budget, som har varit underbalanserad med en och en halv miljard om året under dessa fem år, och en statsskuld, som stigit till det fyrdubbla beloppet sedan krigsutbrottet. Vi kunna inte taga av våra penningtillgångar, utan dessa nya 250 000 kronor måste upplånas. Det är den rena och verkliga sanningen, och när vi tala om statsfinanserna, böra vi hålla oss till verkligheten. Detta behöver inte betyda, att man är någon motståndare till friluftslivet. När, som i detta fall, Kungl. Maj:t höjt beloppet med 250 000 kronor, vilket är liktydigt med en höjning på 33 procent av föregående års anslag, så ha vi i statsutskottet funnit, att Kungl. Maj:t visat så stort tillmötesgående, att man borde låta sig nöja därmed. När vidare departementschefen, som jag alldeles nyss erinrade om, i sitt uttalande säger, att i den anslagssumma, som begärdes av fritidsnämnden, inrymdes vissa byggnadsfrågor, som icke kunde igångsättas, så betyder det att det inte sker någon olycka, om man stannar vid den miljon, som Kungl. Maj:t har äskat och utskottet tillstyrkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bäcklund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Svenson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 82, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bäcklund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 83—85.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag till byggande av enskild väg Åsebacken—Persberg—norska gränsen;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1945/46 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1945/46 till luftfartslånefonden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till djupborrning efter salt och olja m. m. vid Höllviken i Skåne;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1945/46 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av Södertälje kanal m. m.; samt

nr 40, i anledning av väckt motion angående anslag till konstnärlig utsmyckning av viss plats vid kanslihuset i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av amerikanska flygplan.

*Ang. inköp
av amerikanska
flygplan.*

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 78 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 februari 1945 angiven anskaffning av flygplan jämte reservdelar.

Reservation hade anmälts av herrar *Gustaf Karlsson* och *Akerström*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Karlsson, Gustaf: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter finna, är det här fråga om att inköpa 50 utländska flygplan, som beräknas kosta omkring 45 miljoner kronor. Jag har till utskottets utlåtande fogat en blank reservation och skall därför be att få säga några ord.

När frågan föredrogs i statsutskottet sistlidna fredag, skedde detta på ett sätt som kan liknas vid ett blixtanfall. Sedan den vanliga föredragningslistan hade genomgåtts och de ärenden behandlats, som hade varit föremål för avdelningarnas prövning, utdelades denna proposition till dem som sutto vid statsutskottets bord, varefter det omtalades, att den skulle behandlas i ett sammanhang. Några upplysningar utöver vad som står i propositionen lämnades icke, så vitt jag kunde fatta. Jag orkade faktiskt inte riktigt följa med i de snabba vändningarna. Det talades om ett telegram, som hade kommit, vari det ställdes i utsikt vissa prissänkningar på de plan, som vi skulle köpa, och krävdes omedelbart svar. Jag tillät mig att anföra, att det hela ganska mycket liknade en realisation.

Ang. inköp av amerikanska flygplan. (Forts.)

Det framgår inte vare sig av propositionen eller utskottets utlåtande, om det är nya eller gamla flygplan som skola inköpas. Det finns även en del andra omständigheter som jag anser att vi såsom ledamöter av riksdagen borde ha haft kännedom om, innan vi taga ståndpunkt till en affär, som ändå kalkyleras röra sig om 45 miljoner kronor. Jag vill också erinra om vad som för några minuter sedan sades här i annat sammanhang om att vi måste taga hänsyn till det statsfinansiella läget.

Jag finner det i hög grad anmärkningsvärt, att kostnaderna för anskaffning av dessa flygplan skola gå utanför den år 1942 beslutade femårsplanen. Jag förstår att det, såsom departementschefen anför, kan vara angeläget att ersätta de flygplan, som ha blivit förslitna under den beredskapstjänst, som Skånska flygflottiljen utfört. Jag kan, herr talman, givetvis icke taga på mitt ansvar att underlåta att medverka till att så sker, men jag känner mig ändå osäker, om vi här gå den rätta vägen.

Jag hade för min del gärna velat veta, när de till inköp föreslagna utländska planen kunna vara i tjänst här i landet. Hur länge skulle det vidare ha dröjt, innan de förslitna planen hade kunnat ersättas, därest vi hade tillverkat de nya planen inom landet på våra egna verkstäder? Det är kanske inte så lätt att besvara dessa frågor; jag förstår att Kungl. Maj:t inte velat lämna alltför utförliga upplysningar i propositionen, då allt givetvis inte kan nämnas offentligt. Det hade dock för oss varit en styrka vid vårt enskilda ställningstagande till denna fråga, om vi hade fått närmare upplysningar om de sidor av saken, som jag här antytt. Vi kunna, herr talman, inte komma ifrån att det har gjorts en del affärer med utlandet vid inköp av försvarsmedel, som nog icke ha varit särskilt lyckade och som ha gett anledning till en del funderingar. Detta ökar givetvis den misstänksamhet som man kan ha, ehuru jag givetvis icke vill låta påskina, att vederbörande myndigheter icke ha gjort sitt yttersta för att gardera sig mot alla risker vid en sådan här affär. Men när det gäller inköp av försvarsmedel ha, såsom vi veta, även de allra bästa föresatser ibland grusats.

Detta är, herr talman, anledningen till att jag har antecknat en blank reservation till utskottets utlåtande. Jag har i frågans nuvarande läge åtminstone inte för ögonblicket möjlighet att ställa något yrkande, men jag har ändå velat tillkännagiva de synpunkter, som jag här har anført.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal ställde vissa frågor, som han tydligen icke väntade sig att få svar på. Men jag kan icke finna, att frågorna äro av sådan beskaffenhet, att det icke går för sig att svara på dem.

Den första frågan var, huruvida det här gäller nya eller gamla flygplan. Principiellt sett gäller det nya, obegagnade flygplan av den modernaste typ som vi överhuvud taget kunna anskaffa. Jag sade *principiellt*, ty det kan tänkas, att ett litet antal begagnade plan kommer att ingå i leveransen, nämligen sådana plan som kunna finnas här i Sverige redan nu. Den saken är dock icke bestämd, och principiellt sett gäller det nya flygplan.

Herr Karlsson frågar vidare, när flygplanen tidigast kunna vara i tjänst. Jag räknar med att en del av flygplanen kan vara oss till handa senast inom två veckor och att alla planen skola vara i tjänst inom de närmaste två månaderna.

Herr Karlsson frågade ytterligare, hur länge det skulle ha dröjt, innan vi hade kunnat få ersättning genom egen tillverkning. Genom att undanskjuta nybemanningen av en flygflottilj med nya bombplan skulle vi ha kunnat skaffa Skånska flygflottiljen nya jaktplan i slutet av detta år.

Herr Karlsson ansåg, att det var märkligt, att kostnaderna för denna an-

Ang. inköp av amerikanska flygplan. (Forts.)

skaffning skulle gå utanför femårsplanen. Men det är väl ändå uppenbart för var och en, att femårsplanen avsåg kostnaderna för vår fredsorganisation. Här gäller det att ersätta flygplan, som ha blivit förslitna under beredskapstjänst. Det måste ligga i sakens natur, att dessa utgifter icke kunna falla inom femårsplanens ram utan äro en klar beredskapskostnad. Men detta inköp *kan* medföra, — vilket också framhålles i propositionen, så vitt jag minns — att vi kunna inbespara kostnaderna för ett motsvarande antal plan under nästa tidsperiod genom att vi då slippa ifrån en förnyelse som då i alla fall skulle ha skett.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag delar den uppfattning, som framförts av den förste talaren i debatten, att detta ärende handlagts på ett föga önskvärt sätt, icke minst därutinnan att det hela gått så hastigt och att kamraren erhållit så ytterligt knapphändiga upplysningar rörande de förhållanden, som påkallat detta mycket omfattande inköp.

Det var särskilt en passus i herr statsrådets anförande som uppkallade mig till att säga ett par ord. Då herr statsrådet försökte bevisa riktigheten av att föra denna kostnad utanför femårsplanen, förklarade han att de flygplan, som det här är fråga om, blivit förslitna under beredskapstjänst. Men kan man inte säga precis detsamma om alla våra jaktflottiljer och deras flygplansuppsättningar? På det sättet skulle man kunna förlägga hela materieförnyelsen åtminstone för jaktplansförbanden utanför femårsplanen, vilket väl ändå icke har varit meningen.

Vidare förefaller det mig ganska tveksamt, om det kan vara riktigt att redan på nuvarande stadium besluta sig för ett så betydande materielinköp. Sannolikheten talar väl dock för att vi under den närmaste tiden komma att kunna välja emellan olika offerter. Sannolikt kommer det väl att finnas ganska mycket flygplan i marknaden under den tid som kriget håller på att avvecklas. Det kan mycket väl förhålla sig på det sättet, att vi, om vi väntade litet, kunde göra fördelaktigare inköp. Jag tänker även på att det ur vissa synpunkter skulle vara fördelaktigare för oss, om vi kunde finansiera en sådan här affär genom att utnyttja icke våra dollartillgodohavanden utan våra pundtillgodohavanden. Så vitt jag förstår, komma vi under en tid framåt att befinna oss i den situationen, att vi måste exportera mycket mer till England än vad vi ha möjlighet att importera därifrån. Det vore då en fördel att kunna minska denna marginal genom en beställning av detta slag, om det nu är nödvändigt — vilket jag förmodar att det är — att ta flygplanen utifrån.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Herr Knut Petersson anmärkte, att om man kan säga, att förslitningen av denna materiel motiverar att kostnaderna för dess ersättning böra gå utanför ramen för femårsplanen, skulle man kunna anförä detsamma beträffande ersättningen av alla våra jaktflottiljer. Men saken är ju den, att enligt vår gällande försvarsplan har det räknats med en viss omsättningstid för flygplanen, d. v. s. en viss livslängd på dem. I den mån som flygplanen räcka sin tid ut och ersättas efter utgången av den fastslagna livslängden, är det en klar fredskostnad. Men i detta fall, då flygplanen på grund av beredskapen ha blivit utslitna på en betydligt kortare tid än den beräknade livslängden, måtte det väl vara riktigt, att kostnaderna för deras ersättning skola gå utanför ramen för femårsplanen och hänföras till beredskapsutgifterna.

Vad sedan beträffar frågan, om det är riktigt att göra dessa stora materielinköp nu och om det icke hade varit bättre att vänta, till dess att vi kunde få många offerter på flygplan att välja mellan, vill jag säga, att om jag hade den

Ang. inköp av amerikanska flygplan. (Forts.)

uppfattningen, att vårt flygvapen liksom vår försvarsberedskap överhuvud taget numera icke kunde bli utsatt för någon påfrestning före krigets slut, skulle jag icke ha framlagt detta förslag. Jag skulle överhuvud taget icke ha tänkt på att köpa flygplan utifrån, om jag icke hade ansett detta vara erforderligt ur beredskapssynpunkt. Men jag vågar icke räkna med att den kommande sommaren blir en för oss lugn sommar. Jag måste för min del ha den eventualiteten med i beräkningen, att det kommer att bli sådana förhållanden i våra grannländer som nödvändiggöra, att vår beredskap måste upprätthållas, och vi kunna icke överblicka, varthän detta leder oss. Därför menar jag, att vi måste ha full beredskap i detta krigets slutskede. Det är därför vi skola köpa dessa flygplan *nu*. Hade vi kunnat räkna med att det icke längre behövdes någon beredskap, skulle vi icke ha köpt några nya flygplan alls enligt mitt sätt att resonera.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Detta är ju ett mycket betydelsefullt tillägg till den motivering som framlagts i den kungl. propositionen och i statsutskottets utlåtande. Eftersom jag icke har möjlighet att bedöma materielbehovet inom flygvapnet, kan jag mot detta uttalande icke göra något yrkande, allra minst om avslag. Jag vill dock uttala ett beklagande av att myndigheterna icke på ett tidigare stadium överblickat hithörande förhållanden, så att vi hade kunnat få en proposition i ämnet i så pass god tid, att vi kunnat besinna oss.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag vill endast tillägga, att myndigheterna och regeringen ha förelagt denna sak för riksdagen så snabbt som det har varit möjligt, d. v. s. så fort det yppat sig en möjlighet för oss att få köpa dessa plan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om lättnader i de ideella ungdomsorganisationernas beskattning.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 260 i första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. och nr 273 i andra kammaren av herr *Fröderberg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till lättnader i de ideella ungdomsorganisationernas beskattning måtte föreläggas riksdagen, om möjligt redan år 1946, samt att förslaget måtte innebära, att de ideella organisationer, varom här vore fråga och därvid främst idrottsrörelsen, i första hand helt befriades från skattskyldighet till stat och kommun och att, om så ej skulle befinnas möjligt, gällande bestämmelser om taxering av inkomst av rörelse gäves en sådan utformning, att nämnda föreningars samtliga utgifter inom ramen för deras ändamål finge räknas som avdragsgilla vid taxeringen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I:260 av herr *Lindblom* m. fl. och II:273 av herr *Fröderberg* m. fl. om lättnader i de ideella ungdomsorganisationernas beskattning icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Lindblom: Herr talman! Med den utgång, som frågan har fått i utskottet, kan det kanske anses onödigt att upptaga tiden med någon diskussion.

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)

Frågans storlek synes mig dock motivera, att utskottets utlåtande kommenteras i ett par punkter.

Jag är tacksam för den positiva inställning, som utskottet ådagalagt i sitt utlåtande. Flera av utskottets uttalanden komma säkerligen att få stor betydelse vid de ytterligare överväganden, som komma att ägnas detta spörsmål. Vi äro ju alla ense om att vilja stödja ungdomsorganisationerna, vilkas verksamhet, såsom alla veta, är av mycket stor betydelse för hela vårt samhällsliv. Men man kan naturligtvis tveka om på vilket sätt detta stöd bör ges. Utskottet har tidigare hävdadt och gör det även nu, att stödet icke bör ges i form av skattelindringar utan såsom direkt ekonomiskt stöd. Man kan givetvis tvista om vilken av de båda linjerna, som är den rätta. Mig synes det dock, som om man skulle kunna gå båda vägarna. Det är gott och väl med ekonomiskt stöd åt ungdomsorganisationerna, men om staten genom att uttaga denna skatt hämmar ungdomarnas nit och arbetslust, innebär ju detta, att man tar med ena handen vad man ger med den andra och dessutom motverkar vad man vill befrämja. Vi måste komma ihåg, att det väsentliga arbetet inom ungdomsorganisationerna vilar på den personliga offervilja och det intresse, som ungdomarna själva ådagalägga. Om det, såsom nu skett, kunnat konstateras, att skattefrågan för dessa organisationers vidkommande har legat så illa till att deras strävanden i väsentlig grad hämmats, måste man givetvis försöka få till stånd en rättelse härvidlag.

Det är särskilt i två avseenden, som svårigheter ha gjort sig gällande, och utskottet har också på dessa punkter kraftigt understrukt behovet av ett närmare övervägande. Det gäller dels bestämmelserna för beräkning av inkomst av rörelse inom här ifrågavarande organisationer, dels det faktum att underskott på en viss del av verksamheten icke får avdragas från inkomsterna på annan del av verksamheten, där överskott uppstår. Det är, som sagt, särskilt önskvärt att få en ändring till stånd härvidlag.

Utskottet uttalar den förhoppningen, att dessa frågor skola finna sin slutgiltiga lösning genom 1944 års skattesakkunniga och dissenterlagskommittén. Jag hoppas, att så också måtte ske. Att döma av de uttalanden, som gjorts av en representant för 1944 års skattesakkunniga, tyckas de sakkunniga även på ett riktigt sätt ha uppdragit riktlinjerna för sitt arbete härvidlag. Det kan dock icke hjälpas, att jag måste uttala vissa tvivelsmål om huruvida alla dessa utredningar, som man ofta hoppas så mycket av, alltid ge det resultat, som man väntat. På s. 3 i utskottets utlåtande kunna vi t. ex. läsa, att när denna fråga år 1936 var föremål för behandling, uttalade utskottet, att det förväntade, att 1936 års kommunalskatteutredning skulle uppmärksamma detta spörsmål, varigenom man således hoppades få en rättelse till stånd. Utskottet måste emellertid självt konstatera, att de år 1942 beslutade författningsändringarna på denna punkt ej medfört någon ändring i jämförelse med förut gällande bestämmelser. Det är nog så, att alla dessa utredningar, som man hoppas så mycket av, inte alltid leda till önskat resultat. Man måste därför göra sitt yttersta för att verkligen få en rättelse till stånd. Jag uttalar än en gång min förhoppning, att de båda här omnämnda kommittéerna måtte ägna detta spörsmål verkligt intresse, så att vi kunna få till stånd bättre förhållanden på detta område.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att erinra om ett gammalt löfte, som en gång vid en liknande debatt gavs av bevillningsutskottets högt ärade ordförande.

Det framgår av utskottets här föreliggande betänkande, att bevillningsutskottet alltjämt fasthåller vid principen att alla ideella organisationer av olika

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)

slag skola skattebeläggas till det yttersta, men de skola sedan erhålla kompensation i form av anslag från statsmakterna. Det gäller inte bara idrotts- och därmed jämförliga organisationer, utan det gäller en rad av andra ideella organisationer, som inte komma in direkt under den utredning, som utskottet förordar — och har mycket starka skäl att förorda — i syfte att under alla förhållanden åstadkomma reda i det hela.

Utom idrottsorganisationerna gäller det här scoutorganisationerna — måhända räknas dessa som idrottsorganisationer; de ha i varje fall fått utomordentligt ringa understöd av statsmakterna — och vidare de andra ideella organisationerna, de kyrkliga och frikyrkliga, de politiska och nykterhetsrörelsens organisationer. Många av dessa driva vid sidan av sin egentliga verksamhet även annan verksamhet, som är av den allra största betydelse för samhället i dess helhet; man skulle kunna säga att de på många områden ha direkt samhälls- och statsgagnande uppgifter. Även när det gäller dessa fasthåller bevillningsutskottet vid att de måste vara underkastade skattskyldighet till stat och kommun. Utskottet upprepar, att hur angeläget det än är att främja deras verksamhet måste man gå den hittillsvarande vägen i skatteavseende och i stället på annat sätt ge dem kompensation.

Jag vill inte förneka att det är en strängt logisk hållning, som bevillningsutskottet därvidlag intar, och att det finns mycket som talar för en sådan strängt formell och logisk ståndpunkt. Men det finns också mycket som talar däremot, bl. a. den utomordentligt stora psykologiska betydelsen för ungdomen att få vara självverksam och att inte se sina ansträngningar att skaffa ekonomiskt underlag för sina ideella organisationer sluta med att myndigheterna ta hand om inkomsterna. Då tröttnar ungdomen, och jag tror att det vore en allvarlig fara om den skulle tröttna i sin självverksamhet.

Det är dock möjligt, att utskottets linje är den enda som i längden kan åstadkomma att det inte blir ett virrvarr av olika tolkningar. Men då synes det mig att det måste vara av vikt att det sker ett samarbete, så att dessa organisationer, trots all sin strävan och trots att de lägga ned ett ofantligt oavlönat arbete för sina organisationers ekonomi, icke bli så att säga fösta åt sidan och anse att det hela är hopplöst och därför sluta med sin verksamhet. Detta kan endast ske därigenom att man fullföljer utskottets linje helt och fullt, d. v. s. att staten verkligen ger en motsvarande kompensation i form av anslag. Men så sker inte. Det finns inte ens någon myndighet som kontrollerar saken. Det är här två utskott, som handla fullständigt självständigt: bevillningsutskottet drar upp de allmänna riktlinjerna, men statsutskottet har hand om ekonomin, och det följer ingalunda de riktlinjer som bevillningsutskottet har hävdad. När riksdagen får sådana ärenden till behandling kan den egentligen inte se om det har givits någon kompensation eller icke, utan det blir ofta ovisshet därom och även här ett virrvarr.

Jag kan inte finna annat, herr talman, än att detta måste vara mycket olyckligt. Jag hade en gång en liten kontrovers med den av mig utomordentligt högt aktade ordföranden i bevillningsutskottet. Det gällde den gången skatteläggning av donationer för litterära ändamål. Vi veta att det tidigare för detta ändamål funnits rätt så avsevärda donationer. De ha skattelagts, men vid mer än ett tillfälle har herr Bårg förklarat sig anse, att när man nu tar skatt från dessa stiftelser och fonder, så måste de få en kompensation för att kunna upprätthålla sin samhällsnyttiga verksamhet. Jag vill livligt erkänna att i någon liten utsträckning har detta skett. I fjol gick efter en motion av mig riksdagen med på att öka anslaget till skönlitterära författares stipendier med 5 000 kronor och i år har, enligt utskottets uttalande i moti-

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)
veringen, Kungl. Maj:t framlagt ett förslag om ytterligare 10 000. Men detta är ofantligt ringa summor jämfört med vad som berövas fonder och stiftelser genom den skatteprincip, som bevillningsutskottet har fastslagit och med mycken skicklighet hävdad.

I dessa dagar, för fjorton dagar eller kanske en månad sedan, avkunnades ett utslag i ett skattemål, varigenom stiftelsen De nio blev skattelagd. Den är, som vi veta, grundad på en donation av Lotten von Kraemer på sin tid och den utdelar årligen vissa litterära stipendier, som ha en mycket stor betydelse; det är här fråga om de största litterära stipendier som mig veterligen utdelats i vårt land. Nu får, såvitt jag förstår, De nio ingen möjlighet att utdela i varje fall sitt stora pris, och frågan är väl om det mer än vart annat eller vart tredje år kan utdela några mera betydande litterära pris. Man kommer sannolikt till det resultatet att denna stiftelse, som i själva verket har en akademis karaktär ehuru icke dess namn och därför inte kan bli skattefri enligt den tolkning, som är rådande, blir så gott som stoppad i sin verksamhet. Det finns inte, efter vad jag kan se, någon annan möjlighet än att genom ett statligt bidrag till denna stiftelse upprätthålla densamma i dess av stiftarinnan avsedda och bekostade omfattning.

Jag kan taga ett annat exempel. En av våra främsta lyriker avled för några år sedan, och till hans minne instiftades en donation. Det var ett statligt organ, som hjälpte till när denna fond kom till stånd, vilken bär denne utmärkte författares namn. Denna statliga organisation vidtog också en mycket behjärtansvärd praktisk åtgärd. Den lyckades nämligen få både förläggare och författare att gratis ställa till förfogande ett visst antal bidrag till en publikation, som såldes genom denna statliga organisation i en sådan omfattning, att den litterära stiftelsen hade kunnat bli mycket betydande, om inte dess verksamhet, som har delvis social och delvis utbildande karaktär, fått gå miste om en mycket väsentlig del av dessa belopp därigenom att det hela ansågs som en affärsverksamhet, som måste beskattas. Därigenom kom en väsentlig del av de belopp, som skulle ha gått till stiftelsen, att försvinna och gå till skattemyndigheterna. Jag vet inte om denna stiftelse kan vända sig till Kungl. Maj:t och riksdagen och begära att få en motsvarande summa anslagsvägen, men det är i själva verket den enda utväg som är möjlig. Och även för stiftelsen De nio är detta den enda möjliga vägen, men då vet man inte om Kungl. Maj:t och riksdagen med dess statsutskott ha samma syn på dessa frågor som bevillningsutskottet har och om alltså stiftelserna verkligen få den kompensation, som är så befogad och riktig.

Nu återstår väl endast att pröva, hur det förhåller sig med denna sak, genom att gå till statsmakterna i båda fallen — kanske också i ytterligare några fall, ty man vet ju att skattemyndigheterna slå under sig allt större områden. Då får man se om förslaget till kompensation verkligen går igenom på sätt som bevillningsutskottet avser. Ty bevillningsutskottets mening är, när man nu av principella och formella skäl inte anser sig böra gå skattebefrielsens väg, att man för den skull inte bör försvåra verksamheten för dessa allmännyttiga organ — man vill endast ha en riktigare metod, nämligen att Kungl. Maj:t sedan genom anslagsvägen får pröva en kompensation.

Jag har velat framhålla detta, när nu åtminstone en del av dessa verksamhetsområden skall underkastas förnyad utredning, och jag hoppas att man verkligen tar upp denna fråga och undersöker om man inte kan finna en utväg även för kulturella stiftelser. Då man på grund av skattetekniska skäl måste slå ned på olika ideella och kulturella stiftelser så bör man också omedelbart vända sig till Kungl. Maj:t från dessa myndigheters sida och hem-

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)

ställa att Kungl. Maj:t måtte ge en ersättning, som motsvarar vad man varit nödsakad att frångåa vederbörande organisation för att uppnå en full konsekvens i skattelagstiftningen.

Herr talman! Jag har med detta icke velat göra något yrkande. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på detta problem, ty det är oerhört viktigt och kan inte lämnas åt sitt öde utan myndigheterna böra grundligt genomtänka konsekvenserna av den metod, som nu användes.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Herr Ströms inlägg gällde strängt taget inte den nu föreliggande frågan, och jag skall därför inte i någon vidlyftigare mån ge mig på den sak som herr Ström här drog fram. Vad själva principen beträffar, måste herr Ström ändå ge mig rätt, då jag säger, att om vi såsom nu är fallet ha skattelagar, vilkas principer vi söka att tillämpa i all den utsträckning vi anse vara lämpligt för att såmedelst tillförsäkra det allmänna behövliga inkomster, utgör varje eftergift i fråga om skatt i själva verket ett bidrag från det allmänna till de skatteskyldiga, vilkas skatt man sålunda lättar eller medger befrielse ifrån.

Nu fruktade herr Ström, och hans fruktan är inte alldeles obefogad, att det inte skulle vara möjligt att få regering och riksdag att på annan väg ge det vederlag, som borde ges för att täcka förlusten för de uttagna skatterna. Varför göra inte regering och riksdag det? Ja, det är väl därför att de icke pröva det skäligt, förstår jag. Den metod som herr Ström förordar innebär att de allmänna bidrag, som skulle ges i form av skattelättnad, skulle ges även om de icke vore skäliga. Det kommer inte någon prövning till stånd. Jag menar därmed att om man har rättighet att antaga, att regeringens och riksdagens prövning och omdöme äro någorlunda riktiga, så är det inte någonting otillbörligt att en sådan prövning kommer till stånd i stället för att man utan vidare går till en skattelättnad, där ingen prövning sker. Jag skulle för min del tro, även om påståendet måhända är något djärvt, att i de fall då riksdagen icke vill ge anslag som ersättning för skattelättnadernas uteblivande, så har man funnit att det inte är i tillräcklig grad påkallat att ge anslag. Och då skola givetvis inte heller skattelättnader förekomma.

Att ge bidrag i form av skattelättnad har den fördelen för den, som åtnjuter skattelättnaden, att förmånen utgår oprövad. Jag tycker inte detta är riktigt. Nu kan det naturligen invändas, att regering och riksdag inte alltid förfara omdömesgillt i dessa saker och inte ha tillräcklig känsla för behovet av att tillgodose dessa stiftelser och fonder. Ja, men ha de inte det, så bör detta tillgodoseende inte heller ske i form av skattelättnader, ty det gäller här samma medel. Skillnaden är endast, att i ena fallet uppbäras medlen men ges tillbaka, i det andra fallet uppbäras de icke utan få behållas direkt.

Jag tror nog att herr Ström förstår synpunkten i viss mån. I varje fall vill jag än en gång betyga, och det har jag verkat för i bevillningsutskottet och stort mer kan jag inte göra, att i betänkandena klarlagts att vi inte varit fientligt inställda mot dessa företag eller rörelser, vilkas verksamhet vunnit allmän uppskattning och beträffande vilka vi haft att behandla frågor om skattebefrielse. Vi ha nämligen alltid varit angelägna om att stryka under, herr Ström, att det bör vara riksdagens sak att efter prövning ge anslag i stället för vad man tar i skatt. Och i den mån jag med min röst har kunnat bidraga därtill har jag följt den linjen, det tror jag att även herr Ström är villig att vitsorda.

Vad den just nu föreliggande frågan beträffar, herr talman, förhåller det sig så att av gymnastik- och idrottsorganisationerna, av vilka de flesta ju äro ungdomsorganisationer, äro de allra flesta anslutna till riksförbundet, och ge-

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)

nom riksförbundet få de också anslag, som staten tilldelar. Dessa idrottsorganisationer ha varit synnerligen illa ställda i beskattningsavseende, av skäl som jag inte här vill taga upp tiden med att utveckla. Det är lätt att ur det föreliggande korta betänkandet utläsa huvuddragen av den skattepolitik som förts beträffande dem — de ha nämligen varit så pass ogynnsamt ställda, att man måst fästa uppmärksamheten på saken. Den verksamhet, som de bedrivit, har betraktats såsom delvis ekonomisk och delvis ideell verksamhet. Den ekonomiska sidan av deras verksamhet har tillfört organisationerna inkomster, och den ideella verksamheten har krävt en hel del utgifter. Emellertid ha skattemyndigheterna förfarit på det sättet, att de inte betraktat dessa grenar av rörelsen som en och samma sak, utan med stöd av skattelagstiftningen ha organisationerna fått skatta för de inkomster, som de ha förvärvat, men inte fått göra avdrag för de kostnader, som ha fallit på den ideella delen av deras verksamhet. Nu har den skattekommitté som sysslar med dessa spörsmål och som hade sitt ställningstagande i denna fråga klart långt innan herr Lindblom skrev sin motion, vilket också herr Lindblom visste, gjort upp ett förslag som syftar till att jämställa dessa organisationer med andra skattskyldiga, t. ex. vid rörelse o. d. Detta innebär att de skola få full avdragsrätt för sådana utgifter, som falla på den icke inkomstbringande delen av verksamheten, i likhet med andra skattskyldiga, som tillerkännas en sådan rätt. Det förslag, som föreligger utarbetat, har underställts Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, och där har man förklarat sig fullkomligt nöjd med förslaget. Jag kan ju få meddela att jag sedan denna motion väckts blivit uppvaktad av representanter för riksidrottsförbundet, som t. o. m. beklagat att motionen kommit fram, trots att saken är så klarlagd och beaktad som fallet är. Jag hoppas att ett förslag skall kunna föreläggas Kungl. Maj:t inom den allra närmaste framtiden, vilket tillgodoser riksidrottsförbundets önskemål.

Så har vi den andra delen av ungdomsverksamheten, den mindre delen i själva verket, ty de allra flesta av dessa ungdomsorganisationer bedriva nog i en eller annan form idrottslig eller gymnastisk verksamhet, som berättigar dem att tillhöra riksidrottsförbundet. Vad beträffar de organisationer, som inte göra det, komma deras angelägenheter otvivelaktigt att tas om hand av den s. k. dissenterlagskommittén, som även förklarat sig villig att gå till en granskning av deras läge i beskattningsavseende. Den saken är således också, kan man säga, under omprövning.

Under sådana omständigheter kan jag, herr talman, inte finna annat än att det ju visserligen kan vara hälsosamt att få de påstötningar, som ha givits genom motionen, men att det inte kommer att flytta pinnarna i fråga om riksidrottsförbundet ens en smula längre fram, ty man har redan kommit till en punkt, där representanterna för rörelsen och de som syssla med skatteförfattningarna äro fullt överens. Jag tror också — jag vill åtminstone hoppas det — att dissenterlagskommittén kommer att ägna tillbörligt intresse åt ungdomsorganisationernas beskattningsfrågor, ty de som handha denna utredning äro säkerligen besjälade av att ge allt möjligt utrymme för dem i fråga om beredande av fördelar, när det gäller beskattningen, utan att därför göra våld på de normala skatteprinciperna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindblom**: Herr talman! Då den föregående ärade talaren förutsatte, att jag kände till vad som hade försiggått inom 1944 års skattesakkunnigas utredning, vill jag här bestrida riktigheten av denna förmodan. Jag har inte haft någon kunskap om det innan motionen väcktes. Och dessutom tillkommer en an-

Ang. de ideella ungdomsorganisationernas beskattning. (Forts.)
nan sak, nämligen att vad som är bekant i detta stycke närmast gäller idrottsrörelsen. Vad däremot dissenterlagskommitténs ståndpunktstagande beträffar, torde herr Bårg lika litet som jag ha någon kännedom om den saken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 12, angående regleringen för budgetåret 1945/46 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Utskottets i slutet av utlåtandet gjorda anmälan.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 10, i anledning av väckt motion angående undanröjande av det dröjsmål med möjligheten att belåna fastigheter, som är förknippat med säljarens rätt till inteckning för ogulden köpeskillning;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förenkling och rationalisering av den statliga förvaltningen.

Om förenkling av den statliga förvaltningen m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 107, av friherre *De Geer* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla det synnerligen angelägna däri, att verkligt kraftiga åtgärder av Kungl. Maj:t snarast vidtoges till förenkling och rationalisering av den statliga förvaltningen med syfte att bl. a. minska onödig byråkrati och mångskriveri.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, I: 107, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Friherre *De Geer*: Herr talman! Det är inte min mening att framställa något yrkande eller ge anledning till någon större debatt i denna fråga. Jag vill dock tillåta mig att säga, att det problem, som jag och några medmotionärer ha rört vid, är av en utomordentligt stor räckvidd och har en oerhörd betydelse, varför det vore värt en större debatt i kammaren. Men jag skall för min del nöja mig med att söka tro på den förhoppning, som uttalas i utskottets betänkande, att statens organisationsnämnd nu skall vidta sådana åtgärder i besparingssyfte i statsförvaltningen, att inte några andra åtgärder skola behövas.

Jag har för min del — det ber jag särskilt att få framhålla — tillsammans med sina medmotionärer inte på något sätt yrkat på någon ny utredning på detta område, utan vi motionärer ha endast hoppats, att man skulle övergå från ord till handling, så att vi verkligen skulle få se några resultat av alla de påpekanden, som tidigare ha gjorts. Det har suttit en besparingsberedning, som vi förut veta och nu se här omnämnd i betänkandet, och så småningom har nu en organisationsnämnd kommit fram. Efter vad jag har hört av första tillfälliga utskottets ärade ordförande har man i utskottet fått det intrycket, att organisationsnämnden är mycket intresserad av att det verkligen skall bli någonting åtgjort på detta område. Jag skall därför, som jag tidigare sagt, nöja mig med att hoppas på att nu verkligen någonting skall bli gjort. Ty här kan det verkligen sparas ofantliga summor, och oerhört mycket arbetskraft skulle kunna användas bättre än som ofta har varit fallet.

Skulle emellertid inte organisationsnämnden lyckas med sitt stora och viktiga arbete, förmodar jag, att många liksom jag skola återkomma i denna sak och påpeka det viktiga i att man här vidtar verkligt effektiva åtgärder.

Herr *Mannerskantz*: Herr talman! Jag skulle i anledning av denna motion och detta utskottsutlåtande endast vilja göra den reflexionen, att det sannolikt inte är mycket att göra åt saken. Det ligger i systemet, att i den statliga förvaltningen det alltid kommer att förbli — som det står i motionen — onödig byråkrati och mångskriveri vid sidan om nödvändigt sådant. Det enda sättet att neutralisera detta är, att man så mycket som möjligt avstår från att lägga saker under statlig förvaltning.

Om förenkling av den statliga förvaltningen m. m. (Forts.)

Herr **Hage**: Herr talman! Under de fyra år, då jag var statsrevisor, sysslade jag i hög grad med spörsmål av detta slag. Jag sökte rent av under dessa år specialisera mig på detta och undersöka, om det fanns möjligheter att åstadkomma en rationalisering i statsförvaltningen. Nu måste jag säga, att det är svårt att bedöma sådana här saker, men jag har åtminstone fått den uppfattningen, att den resignation, som talade ur den siste talarens mun, har gripit statsledningen. Jag tror, att man har fått den uppfattningen, att vi komma ingen väg.

Jag erinrar mig i det sammanhanget en sak som jag varit med om. Jag var en gång medlem av statistiksakkunniga, som hade till uppgift att försöka nedskära statistiken. Till det ändamålet kallade vi undan för undan in representanter för det ena verket efter det andra. Var gång det kom några representanter för ett visst verk, förklarade de för sin del, att det var fullständigt omöjligt att bringa ned statistiken inom det verket — tvärtom behövdes det en utvidgad statistik! Däremot sade de ibland, att de visste om, att i det och det verket producerades statistik långt utöver vad som behövdes. Så gick det undan för undan. Vi kallade upp den ene efter den andre, och det föreföll, som om vårt försök skulle resultera i ganska litet, men vi lade till slut fram ett förslag i alla fall.

Jag tycker, att det verkar precis som om — även om statsviljan att försöka åstadkomma en rationalisering och en förenkling av arbetsmetoderna är stark — denna statsvilja stöter på ett bestämt motstånd från ämbetsverken och ämbetsmännen. Det kan ju tänkas, att bakom detta ligger det faktum, att en rationalisering och en förenkling av arbetsmetoderna givetvis skulle kunna minska utsikterna till befordran för en stor del befattningshavare inom statsförvaltningen. För mig synes det emellertid vara synnerligen fördelaktigt, om man skulle kunna få någon redovisning nu till slut från vederbörande statsråd, om vad detta arbete att försöka åstadkomma en omläggning av arbetsmetoderna har kostat och vad det har åstadkommit. Under förra kristiden berättades en skämtsam historia om en ristuggare. Denna konsumerade lika mycket brännmedel som den producerade ristuggning. Det gick ungefär jämnt ihop. Jag undrar, om det möjligen förhåller sig på samma sätt här. Kanske belöper sig rent av vad man har lagt ut för denna verksamhet till ett större belopp än vad man har kunnat spara. Under alla förhållanden menar jag, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om man nu kunde få fram någon redovisning för hur hela denna sak har utvecklats sig. Detta säger jag därför att det dock bakom dessa framställningar från riksdagens sida har stått en enhällig vilja att försöka åstadkomma en omläggning av arbetsmetoderna.

Jag skall inskränka mig till detta. Jag skall inte heller göra något yrkande, men jag skulle gärna se, om en sådan sak som den, som jag här sist berört, kunde tas upp på ett eller annat sätt och framläggas för riksdagen.

Herr **Ericsson, Herman**: Herr talman! Såväl utskottet som, förmodar jag, riksdagens samtliga ledamöter äro naturligtvis intresserade av att den största sparsamhet iakttas med statens medel för att på så sätt nedbringa utgifterna. Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har en besparingsutredning varit tillsatt, och dennas betänkande har varit tillgängligt för utskottet. Vi ha tagit del av detsamma. Ett av besparingsberedningens resultat var tillsättandet av den organisationsnämnd, som har omtalats i utskottets utlåtande. Utskottet har haft förmånen att ha ordföranden i denna nämnd, professor Sällfors, uppe hos sig. Han redogjorde för vad nämnden sysslar med, och därav fingo vi i varje fall den uppfattningen, att nämnden gör allt vad på den kan ankomma för att försöka rationalisera statsförvaltningen och nedbringa utgifterna. Denna nämnd

Om förenkling av den statliga förvaltningen m. m. (Forts.)

står i ständig kontakt med Kungl. Maj:t, och skulle Kungl. Maj:t anse, att nämnden inte kan nedbringa statsutgifterna så mycket att det i varje fall täcker kostnaderna för nämndens arbete, hoppas vi, att Kungl. Maj:t ser till, att nämnden försvinner. Ty det bör man väl i alla fall fordra, att de besparingar, som nämnden kan åstadkomma, bli så pass stora, att kostnaderna för nämndens verksamhet inte bli större. Vi fingo höra glimtar av vad som redan var gjort, men professor Sällfors uttalade den meningen, att man inte borde offentliggöra dem nu. Av dessa glimtar framgick, att man på vissa områden hade gjort betydande besparingar, som täckte nämndens kostnader för flera år framåt. Såväl motionären som utskottet hoppas ju, att vi skola få se resultat av nämndens verksamhet, och jag förmodar, att när nämnden, som ju inte arbetat längre än sedan den 1 januari 1944, fått fortsätta någon tid, kommer den att redovisa, vad den har uträttat, och då antar jag, att riksdagen också får del av detta.

Jag vill även säga att par ord till herr Mannerskantz. Han sade, att för att minska statsutgifterna skall man låta bli att ha statsdrift och i stället låta den enskilda driften fortsätta. Men det beror väl på vad det gäller. Jag förmodar, att herr Mannerskantz inte vill, att exempelvis statens järnvägar skola övertagas av enskilda personer. Jag kan försäkra, att statens järnvägar skötas bättre än i varje fall många enskilda järnvägar, och det är, såvitt jag känner stämningarna i landet, en mycket stor och allmän tillfredsställelse varje gång en enskild järnväg blir införlivad med statens järnvägar. Inte minst den berörda ortsbefolkningen känner en sådan tillfredsställelse. Detta om något vittnar väl om att i alla fall den del av statsdriften, som statens järnvägar representera, skötes på ett utomordentligt sätt. Därmed vill jag inte ha sagt, att det inte kan finnas anledningar till besparingsåtgärder även där, men den organisationsnämnd, som vi ha talat om, kommer också att på detta område se till, om det finns förenklingar och besparingar att göra.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Friherre De Geer: Herr talman! Utskottets ärade ordförande antydde någonting om att man skulle ha fått se glimtar från vad som utförts inom den nämnd, som det här är fråga om. Jag hoppas för min del, att när de glimterna bli mera offentliga, det skall bli mer än glimtar och att det kommer att visa att verkligen något av betydelse gjorts. Man kan naturligtvis vara litet skeptisk, när man vet att besparingsutredningen inte har utmynnat i mycket mer för oss egentligen synbart än att den har förordat tillsättandet av en organisationsnämnd. Man måste ju nu hoppas att organisationsnämnden inte resulterar i det samma, utan att som sagt det skall komma fram mycket stora glimtar från dess energiska verksamhet.

Jag kan inte, herr talman, underlåta att i mina reflexioner anknyta något litet till vad herr Mannerskantz sagt. Det är nog så att litet var på många håll fruktar, att den statliga verksamhetens utökande kan komma att allt mer utvidga de missförhållanden som vi ha antytt i vår motion. Jag har haft tillfälle att på senare tid inom den statliga vägförvaltningen se, hur oerhört tungrodd denna förvaltning har blivit, i varje fall till en början, och hur stora kostnader, såsom det förefaller en lekman, man skulle kunna spara på det speciella området. Nu vill jag be att alldeles särskilt få framhålla att jag, som har haft tillfälle att något se, hur man arbetar i den statliga vägförvaltningen, märkt att man tydligen i det ämbetsverk, som har den saken om hand, gör de allra största ansträngningar att försöka förenkla förvaltningsapparaten. Jag tror i alla fall att om man skall tänka sig en framtid här i Sverige, där allting blir mer och

Om förenkling av den statliga förvaltningen m. m. (Forts.)
mer förststatligat, måste man hoppas på att man nu genom organisationsnämnden inom de förststatligade områden, som redan finnas, skall kunna minska onödiga utgifter. Det förefaller mig som om de, som särskilt ivra för en utvidgad statlig verksamhet, borde vara alldeles speciellt intresserade av de önskemål, som vi i vår motion ha kommit fram med. På det hållet borde man vara särskilt intresserad av att man försökte förenkla och förbilliga den statliga apparaten, ty om detta inte sker och verksamheten utvidgas till allt större och större områden, är det ju tydligt att oerhörda belopp komma att gå bort utan att man egentligen vinner någonting.

Herr Siljeström: Herr talman! Jag är som statstjänsteman synnerligen intresserad av innehållet i denna motion, och jag vill helt ställa mig bakom det yrkande och de tankar som framföras i motionen. Jag förstår nog att i sakens nuvarande läge var det ingenting annat att göra för utskottet än att hänvisa till pågående utredningar genom statens organisationsnämnd. Jag tror emellertid inte att det går att förneka att i varje statsverksamhet förr eller senare insmyger sig en liten droppe av byråkrati, som gärna har tendens att breda ut sig. Särskilt måste man varna för det mångskriveri som förefinnes på så många håll inom statsförvaltningen.

Jag fäste mig emellertid särskilt vid ett uttalande av herr Håge, som talade om att han under sin verksamhet hade särskilt lagt sig vinn om att försöka få åtgärder vidtagna i motionens syfte. Han framhöll att den statsrevision, som han tillhört, satt sig i förbindelse med olika ämbetsverk för att försöka få antalet statistiska uppgifter minskade men att man mött motstånd. Jag vill inte bestrida att det förhållit sig så. Jag endast beklagar att inte herr Håge då utsträckte sin verksamhet till domstolarna, ty då skulle han ha fått ett helt motsatt svar. Vi ha flera gånger försökt att få en minskning i den våldsamma mängden statistiska uppgifter, som vi skola lämna, men det har inte varit möjligt att genomdriva våra önskemål. När på grund av särskilda skäl någonting nytt införts i statsförvaltningen, får det stå kvar även sedan varje grund därför är borta. I början på 1920-talet började man här i landet intressera sig för en ny rättegångsordning, och till den ändan behövde man vidlyftiga uppgifter från domstolarna rörande alla möjliga mål. Man skulle ha reda på hur många inställelser det varit, hur mycket folk tvistade om och vad de tvistade om samt hur många mål som fullföljts till överdomstolarna och vad man fullföljt. Det var stora, väldiga blanketter som skulle ifyllas. Nu ha vi sedan några år tillbaka fått en ny rättegångsbalk, även om den inte trätt i kraft ännu, men fortfarande skola vi lämna alla dessa uppgifter, som jag inte tror användas till någonting, utan väl hamna hos statistiska centralbyrån och där läggas på hög. Vi ha försökt slippa denna statistik, men på något sätt har det stött på motstånd. Kan herr Håge med sin kända energi måhända medverka till att åtminstone på detta område åstadkomma en rationalisering, skall herr Håge ha domstolarnas eviga tacksamhet.

Herr Arrhén: Herr talman! Jag delar givetvis uppfattningen hos dem, som göra gällande, att med statens ökade inflytande på näringsliv och samhällsliv överhuvud taget öka också riskerna för byråkratisering. Det tror jag kammarens ärade ledamöter skulle kunna anföra otaliga exempel på från egen erfarenhet ute i bygderna just nu. Detta medför ett behov av att åtgärder av den art, som organisationsnämnden har att vidtaga, verkligen åstadkommas.

Jag tycker, att jag icke gör mig skyldig till någon indiskretion, om jag från utskottets förhandlingar meddelar, att såsom ett resultat av organisationsnämndens arbete framkom, att man vid ett tillfälle kunde minska en före-

Om förenkling av den statliga förvaltningen m. m. (Forts.)

slagen statlig institution från 211 anställda till 67. Det är väl en sådan glimt, som friherre De Geer här efterlyste och som visar, att det arbete, som organisationsnämnden här bedriver, just är av den art, som vi nog litet till mans önska och efterlysa. När man fått denna inblick i organisationsnämndens verksamhet, är jag av den meningen, att man inte har någon anledning att komma till annan slutsats än utskottet gjort.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning om den kvinnliga ungdomens utbildning i hemarbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts samtliga under nästlidne lördag och måndag avlämnade propositioner utsträcker till de sammanträden, som infalla näst efter tjugo dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning om anslag till om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad; samt

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av amerikanska flygplan.

Skrivelseförslagen godkändes, nr 79 under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 41 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 55, till Konungen angående val av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 56, för hovrättsrådet Ivar Lamech Wieslander att vara riksdagens militieombudsman;

nr 57, för hovrättsrådet Nils Ivan Regner att vara riksdagens militieombudsmans ställföreträdare; samt

nr 58—63, ett vart för en kommitterad för tryckfrihetens vård.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angå-

ende fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 9 bifölles även av andra kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 309, av herr *Löfgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till häradsskrivarna för budgetåret 1945/46;

nr 310, av herr *Källman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till hem för kroniskt sjuka;

nr 311, av herr *Tjällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att utfärda bestämmelser om hyresbidrag till ovana skogsarbetare;

nr 312, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47;

nr 313, av herr *Mattsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47; samt

nr 314, av herr *Johanson, Karl August*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till trädgårdsundervisningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.27 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 925) med särskilda bestämmelser angående förmynderskap, godmanskap och boutredning vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 8 november 1940 (nr 926) med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och samfälligheter samt stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 550) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m.; samt

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån m. m.; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 309, av herr *Löfgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till häradsskrivarna för budgetåret 1945/46;

nr 310, av herr *Källman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till hem för kroniskt sjuka;•

nr 311, av herr *Tjällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om bemyndigande att utfärda bestämmelser om hyresbidrag till ovana skogsarbetare;

nr 312, av herr *Mannerskant*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47; samt

nr 313, av herr *Mattsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet under budgetåret 1946/47.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Johanson, Karl August*, m. fl. väckta motionen, nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till trädgårdsundervisningen.

Herr *Johanson, Karl August*, väckte en motion, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för järnvägsstyrelsen att åta sig borgensansvar för lån till Aktiebolaget Svenska godscentraler m. fl. bolag.

Motionen bordlades.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 8, med uppgift å ett från 1944 års lagtima riksdag vilande förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1, §§ 18 och 20, § 22 mom. 1 samt §§ 24, 26 och 31 regeringsformen;

nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser om landstingsområdes indelning i valkretsar; och

nr 10, i anledning av väckta motioner om viss ändring i § 7 riksdagsordningen m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för vissa genom krigsförhållandena uppkommande förluster för statstjänstemän m. fl.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av mark för skjutbana för Livregementets husarer;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppförda anslag;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen om avdrag för premier och försäkringsavgifter;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering;

nr 22, i anledning av väckta motioner om provisorisk höjning av ortsavdragen vid inkomsttaxeringen m. m.; och

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter. m. m.;

nr 9, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.;

nr 10, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpningen av bankoreglementet;

nr 11, i anledning av väckt motion angående höjning av pensionsåldern för statens befattningshavare;

nr 13, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer;

nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för bokbindaren Otto Rudolf Troberg;

nr 16, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivning av otryckta riksdagsprotokoll; och

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av gällande bestämmelser om val av huvudmän i sparbank;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stängselskyldighet för järnväg m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl.;

nr 20, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande utomäktenskapliga barns arvsrätt m. m.; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om val av borgmästare och lagfaren rådmän;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 17, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om kollektivavtal; och

nr 18, i anledning av väckt motion om upphävande av 1935 års lag angående tillägg till lagen om medling i arbetstvister; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd-jande av odlingen av vissa kulturväxter;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1944/45;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till viss försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norr-land; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-träde avslutades kl. 4.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
